

REPORT Maritime næringar

Den maritime næringen på Vestlandet

Verdiskapingen innen maritime næringer på Vestlandet er stor. Men vi har aldri fått en samlet oversikt. Dette er grunnlaget for at Vestlandsrådet ønsker å systematisere nøkkeltall for den samlede maritime næringen i Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Med maritim næring mener vi den marine klyngen, den maritime klyngen og maritim relatert virksomhet fra petroleumssektoren. Primærvirksomhet innen olje og gass er likevel holdt utenfor her.

Noe av bakgrunnen for rapporten skriver seg også fra Vestlandsrådet sitt engasjement for EUs integrerte maritime strategi der vi har sett på hvordan og på hvilke områder dette har konsekvenser for Vestlandet. For å følge dette opp, har det vært nødvendig å utarbeide en egen kartlegging av de marine og maritime næringsklynger på Vestlandet.

Jeg er glad for at vi nå sitter med en omfattende oversikt over maritim verdiskaping på Vestlandet. Vestlandsrådet har bestemt at den databasen vi nå bygger opp, vil bli oppdatert hvert andre år.

Vestlandsrådet har oppnevnt en egen politisk arbeidsgruppe for å arbeide med maritim verdiskaping på Vestlandet. De har også vært styringsgruppe for denne rapporten. Her har Janne Johnsen, Rogaland fylkeskommune, Tom-Christer Nilsen, Hordaland fylkeskommune, Mathias Råheim, Sogn og Fjordane fylkeskommune, og Jon Aasen, Møre og Romsdal fylkeskommune, deltatt.

Stavanger 3. januar 2011

Tom Tvedt
Leder i vestlandsrådet

Innhold

Verdiskaping på Vestlandet	3
Innledning	3
Hva vi har gjort:	3
Rapportens innhold	4
Om næringsklynger	4
Den maritime næringen	5
Den maritime klyngen	11
Den marine klyngen	18
Eksport fra maritim næring	25
Datagrunnlag og beregninger	27
Innledende valg	27
Nøkkeltall	28
Metodisk fremgangsmåte for sett 1 - Sammenligningstall	29
Metodisk fremgangsmåte for sett 2 - Presisjonstall	29
Om kildene:	29
Hovedkontorproblematikk	29
Om kildene:	29
Hovedkontorproblematikk	30
Fjerning av foretak	31
Utrekning	31
Bruksområder for nøkkeltallene	31
Etableringstall	31
Eksporttall	32
Enkeltmannsforetak	32
Appendiks	33
Findeling av næringer	33
Næringsklynger fordelt på undergrupper	34
NACE-koder: Maritim	36
NACE-koder: Marin	36
Utvalgte nummer fra Statistisk Varefortegnelse	37
Kilder:	39

Verdiskaping på Vestlandet

Innledning

Vestlandsrådet har engasjert ideas2evidence for å utarbeide og systematisere nøkkeltall for den maritime næringen på Vestlandet. Inkludert i begrepet maritime næringer er den marine klyngen, den maritime klyngen, samt maritim relatert virksomhet fra petroleumssektoren. Ambisjonen for prosjektet har vært å gi Vestlandsrådet og andre relevante aktører, et faktagrunnlag for beskrivelse av størrelsen på næringen på Vestlandet. Det geografiske omfanget for prosjektet er Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Alle nøkkeltall blir presentert enkeltvis for hvert fylke, i tillegg til Vestlandet som helhet.

Begrepsmessig brukes **maritim klynge** og **marin klynge** om de to bestanddelene som utgjør den **maritime næringen**.

Hva vi har gjort:

For næringene nevnt i avsnittet over har vi utarbeidet følgende nøkkeltall:

- Antall ansatte
- Omsetning
- Verdiskaping
- Driftsresultat
- Årsresultat
- Antall foretak
- Antall nyetableringer siste fem år
- Eksporttall

Alle økonomiske tall er (med unntak av antall ansatte), dersom ikke annet er oppgitt, presentert i hele 1000 og er fra regnskapsåret 2009. Verdiskaping defineres som summen av driftsresultatet og lønnskostnadene i foretakene.

Hovedkilden for arbeidet har vært Enhetsregisteret i Brønnøysund, hvor vi har fått økonomiske opplysninger for alle regnskapspliktige norskregistrerte foretak. Basert på denne informasjonen har vi aggregert fra enkeltforetaksnivå til næringsnivå. Først og fremst er utvelgelsen av foretak basert på Statistisk sentralbyrå sine næringskoder (NACE), som alle foretak må registrere seg under. I tillegg har ideas2evidence gjennomført et stort manuelt arbeid for å komplimentere opplysninger som er hentet på bakgrunn av NACE-koder.

ideas2evidence har også estimert økonomisk aktivitet på Vestlandet for foretak med hovedkontor utenfor regionen. Disse utregningene er gjort på bakgrunn av andel ansatte på Vestlandet i forhold til det totale antallet ansatte. Med en slik fremgangsmåte forutsettes det at den økonomiske aktiviteten kan fordeles likt på alle ansatte. Prosedyren er nærmere beskrevet i metodekapittelet. For kunnskap om antall nyetableringer og eksportinformasjon, har vi benyttet data fra Statistisk sentralbyrå.

For å bevare muligheten til å sammenligne med andre regioner på et objektivt grunnlag, har vi fremstilt to sett med nøkkeltall. Det første settet – **sammenligningstall** - er basert kun på foretak som er identifisert gjennom registrering på NACE-koder. Det andre settet – **presisjonstall** – inkluderer 1) foretak som er registrert på andre NACE-koder enn de som vanligvis inngår i næringsklyngene og 2) estimat for foretak som har hovedkontor utenfor regionen, men som har en betydelig aktivitet på Vestlandet.

Alle metodiske avgjørelser og grep er nøye beskrevet i et eget kapittel mot slutten av rapporten. I tillegg til rapporten har ideas2evidence levert en database med detaljerte data for hvert enkelt foretak, samt en løsning for interaktiv beregning og visualisering av nøkkeltall for utvalgte delnæringer og geografiske områder.

Om næringsklynger

I arbeidet har vi benyttet en klyngetilnærming heller enn en strikt nærings- og bransjetilnærming. Dette betyr at man tar utgangspunkt i næringens verdikjede og inkluderer alle aktører som i vesentlig grad har en plass i denne kjeden. I tillegg til kjernevirksomhetene, som opplagt har en plass i klyngen, vil man med et slikt utgangspunkt også inkludere virksomheter som i vesentlig grad lever av å levere utstyr eller tjenester til disse kjernevirksomhetene. Tilsvarende har vi også inkludert virksomheter som er knyttet til distribusjon og salg av kjernevirksomhetenes produksjon, samt andre støtte- og infrastrukturtiltak. Denne kartleggingen inkluderer ikke FoU-miljøer eller offentlige institusjoner.

Moderne næringsliv er preget av interaksjon mellom ulike bransjer, og rigide bransjegrenser er i varierende grad svekket. Et vesentlig utviklingstrekk er fremveksten av næringsklynger som går på tvers av etablerte bransjemønstre. For eksempel kan et IT-firma være en viktig komponent i den maritime næringen.

Teorien om næringsklynger stammer fra den amerikanske professoren Michael Porter ved Harvard Business School. Porter definerer en næringsklynge på denne måten:

“A cluster is a geographically proximate group of interconnected companies and associated institutions in a particular field, linked by commonalities and complementarities” (Porter, 1998).

En næringsklynge er med andre ord satt sammen av geografisk nærliggende bedrifter, som er knyttet sammen gjennom likheter og komplimenterende egenskaper. Gjennom mindre geografiske avstander utløses stordriftsfordeler som en

konsekvens av uformelle og formelle samarbeidsavtaler mellom næringsaktørene. Slike stordriftsfordeler vil videre øke sannsynligheten for at næringsklyngen er selvforsterkende (Jakobsen, 2008). Med utgangspunkt i et slikt perspektiv, er det naturlig at enkelte foretak kan ha en rolle innenfor flere klynger. Spesielt gjelder dette tjenesteleverandører som ikke er næringsspesifikke, for eksempel informasjonsteknologi og finanstjenester.

Rapportens innhold

Hovedfokuset i rapporten er først og fremst rettet mot nøkkeltallene. Den maritime næringen er først presentert i sin helhet for Vestlandet og de fire fylkene individuelt. Deretter rettes fokus mot den maritime og marine klyngen enkeltvis. Begge sett med nøkkeltall inkluderes i presentasjonen, men hovedfokus ligger på de manuelt justerte tallene, som vi konsekvent omtaler som **presisjonstall**. Det er disse tallene som gir den nøyaktige beskrivelsen av næringen og klyngenes størrelse i de fire vestlandsfylkene og for regionen som helhet.

I et eget kapittel fokuserer vi på eksportregionen Vestlandet og fremstiller hvor et estimat for hvor store verdier den maritime næringen eksporterer for årlig.

Til sist i rapporten finnes et fyldig kapittel med all nødvendig metodisk informasjon om vår fremgangsmåte. Vedlagt er også alle næringskodene som danner grunnlaget for utvelgelse av foretak til de to klyngene som utgjør den maritime næringen.

Den maritime næringen

Den maritime næringen inneholder virksomheter som normalt klassifiseres innenfor enten den maritime eller marine næringsklyngen og er i stor grad i tråd med EUs definisjon og arbeid frem mot en integrert maritim politikk (EU, 2007). Næringen inkluderer både sjøfartsvirksomhet i form av rederi og skipsverft, fiske og oppdrett, og tjenesteleverandører og utstyrsprodusenter til disse kjernevirksomhetene. I tillegg inkluderes også maritimrelatert virksomhet fra petroleumssektoren. Foretak kan inngå i den marine næringen som en del av både den maritime og den marine klyngen. I de totale tallene for næringen som helhet er alle foretak kun registrert en gang. Derfor er tallene noe mindre enn en ren summering av den maritime og marine klyngen.

Den maritime næringen på Vestlandet utgjør godt over halvparten av den nasjonale økonomiske aktiviteten innenfor næringen. Totalt er det ansatt over 64 000 personer i næringen. Den har en omsetning på nesten 248 milliarder kroner og en verdiskaping på over 62 milliarder kroner. Med nesten 64 prosent av den nasjonale verdiskapingen, utgjør Vestlandet det maritime tyngdepunktet i Norge. Selv om Vestlandet står for nesten 64 prosent av verdiskapingen, befinner kun vel 35 prosent av foretakene seg i regionen. En rimelig forklaring på dette er at selskapene på Vestlandet jevnt over er større enn ellers i landet. Det kan også indikere at produktiviteten i de vestlandske selskapene er høy.

Rogaland har over 19 000 ansatte totalt i den maritime næringen, noe som utgjør drøyt 17 prosent av næringen på landsbasis. Rogaland har et lavere antall foretak enn Hordaland og Møre og Romsdal. Det skyldes først og fremst at de to nevnte fylkene har en større marin klynge enn hva

Tabell 1: Den maritime næringen på Vestlandet - Sammenligningstall

	Vestlandet	% av Norge
Ansatte	64 053	57,1 %
Omsetning	247 678 302	59,7 %
Verdiskaping	62 292 451	63,9 %
Driftsresultat	17 703 847	
Årsresultat	26 930 501	
Foretak	7 423	35,1 %

Tabell 2: Den maritime næringen i Rogaland - Sammenligningstall

	Rogaland	% av Norge
Ansatte	19 344	17,2 %
Omsetning	53 661 794	12,9 %
Verdiskaping	18 473 659	19,0 %
Driftsresultat	3 251 006	
Årsresultat	1 493 960	
Foretak	1 640	7,8 %

Tabell 3: Den maritime næringen i Hordaland - Sammenligningstall

	Hordaland	% av Norge
Ansatte	22 188	19,8 %
Omsetning	96 705 149	23,3 %
Verdiskaping	21 662 696	22,2 %
Driftsresultat	6 794 772	
Årsresultat	14 916 074	
Foretak	2 407	11,4 %

tilfellet er i Rogaland. Næringens omsetning i Rogaland er på vel 53 milliarder kroner og det er en verdiskaping på over 18 milliarder kroner.

Hordaland er det største fylket i Vestlandsregionen på alle indikatorene med unntak av antall foretak. Næringen i fylket har en omsetning på knapt 100 milliarder kroner og en verdiskaping på drøyt 21 milliarder kroner. Foretakene i næringen ansetter 22 000 personer fordelt på 2 407 foretak. Næringen i Hordaland har et svært høyt årsresultat. Hovedårsaken til dette er at en rekke bergensrederier har store finansielle inntekter som påvirker årsresultatet.

Sogn og Fjordane er det klart minste fylket på Vestlandet, men har like fullt en omsetning på over 20 milliarder kroner og en verdiskaping på 3.1 milliarder kroner. Totalt er 4 156 personer ansatt i næringen, fordelt på 933 foretak.

Møre og Romsdal er det nest største fylket med en omsetning på over 77 milliarder kroner og en verdiskaping på over 19 milliarder kroner. Næringen i fylket har flest foretak på Vestlandet og ansetter over 18 000 personer.

Sammenligningstallene viser at næringen i Rogaland, Hordaland og Møre og Romsdal er relativt jevnstore i forhold til antall ansatte og verdiskaping. I omsetning er det store forskjeller mellom fylkene, med et sprang på ca. 43 milliarder kroner mellom Hordaland som det største og Rogaland som det tredje største. Sogn og Fjordane er, som forventet, minst i forhold til alle indikatorene.

Tabell 6 viser nøkkeltallene for den maritime næringen i hele Norge. De er fremskaffet på nøyaktig samme måte som **sammenligningstallene** er for Vestlandet og de fire fylkene.

Tabell 4: Den maritime næringen i Sogn og Fjordane - Sammenligningstall

	Sogn og Fjordane	% av Norge
Ansatte	4 156	3,7 %
Omsetning	20 037 909	4,8 %
Verdiskaping	3 109 301	3,2 %
Driftsresultat	907 559	
Årsresultat	783 700	
Foretak	933	4,4 %

Tabell 5: Den maritime næringen i Møre og Romsdal - Sammenligningstall

	Møre og Romsdal	% av Norge
Ansatte	18 365	16,4 %
Omsetning	77 273 450	18,6 %
Verdiskaping	19 046 795	19,5 %
Driftsresultat	6 750 510	
Årsresultat	9 736 767	
Foretak	2 443	11,5 %

Tabell 6: Den maritime næringen i Norge - Sammenligningstall

	Norge
Ansatte	112 231
Omsetning	414 760 201
Verdiskaping	97 475 175
Driftsresultat	20 804 842
Årsresultat	44 908 856
Foretak	21 155

Når vi i tabell 7 setter søkelyset på **presisjonstallene**, ser vi en økning i omsetning for den maritime næringen på Vestlandet. Etter de kvalitative justeringene er omsetningen på 268 milliarder kroner. Dette er en økning på 8.5 prosent. Økningen i verdiskaping er noe mindre, 6.8 prosent. Totalt jobber det over 70 000 personer fordelt på litt under 8 000 foretak innenfor næringen på Vestlandet. Vi ser også av drifts- og årsresultatet at næringen som helhet var svært lønnsom i 2009, med et positivt drifts- og årsresultat på henholdsvis 17.6 og 27 milliarder.

Dersom vi bryter ned tallene på fylkesnivå, ser vi at det finnes store forskjeller. Hordaland er det klart største fylket i omsetning, med en andel av Vestlandets totale omsetning på ca. 40 prosent. Hordaland er det fylket hvor næringen har økt sin størrelse mest fra **sammenligningstallene** til **presisjonstallene**. En av hovedårsakene til dette er at Bergen er en stor filialby, som har fått tilført betydelige økonomiske verdier som en følge av arbeidet med hovedkontorproblematikken. De andre fylkene har også økt sin omsetning, men i mindre grad enn Hordaland. I arbeidet med **presisjonstallene** har alle fylkene fått tilført kvalitativt identifiserte foretak, men spesielt Rogaland og Møre og Romsdal har foretak med betydelig aktivitet utenfor fylkene, som dermed er trukket fra. En andel av aktiviteten til Rolls Royce er for eksempel flyttet fra Møre og Romsdal, hvor den juridiske adressen er, til Hordaland, hvor foretaket har en stor avdeling. Vestlandet som helhet beholder dermed den økonomiske verdien, men den flyttes internt mellom fylkene.

Det er verdt å merke seg at størrelsesforskjellene i prosent mellom Hordaland, Rogaland og Møre og Romsdal er mindre når det gjelder antall ansatte, foretak og verdiskaping. Det er ansatt 24 900

Tabell 7: Den maritime næringen på Vestlandet - Presisjonstall

	Vestlandet
Ansatte	70 388
Omsetning	268 583 786
Verdiskaping	66 520 338
Driftsresultat	17 646 772
Årsresultat	27 095 279
Foretak	7 870

Tabell 8: Den maritime næringen i Rogaland - Presisjonstall

	Rogaland
Ansatte	20 546
Omsetning	57 897 971
Verdiskaping	18 510 833
Driftsresultat	3 304 990
Årsresultat	1 663 457
Foretak	1 752

Tabell 9: Den maritime næringen i Hordaland - Presisjonstall

	Hordaland
Ansatte	24 900
Omsetning	108 304 532
Verdiskaping	24 027 759
Driftsresultat	6 068 691
Årsresultat	14 417 731
Foretak	2 597

personer i næringen i Hordaland, mot henholdsvis 20 546 og 20 083 personer i Rogaland og Møre og Romsdal. Sogn og Fjordane er det klart minste fylket med 4 859 ansatte i næringen.

Mens Hordaland stod for ca. 40 prosent av den totale omsetningen i næringen på Vestlandet, så kommer 36 prosent av verdiskapingen fra dette fylket. Hordaland har 24 milliarder i verdiskaping, mens Rogaland og Møre og Romsdal har henholdsvis 18.5 og 20.3 milliarder kroner i verdiskaping hver. Til tross for en vesentlig større omsetning i Møre og Romsdal, enn i Rogaland, så er verdiskapingen relativt lik.

Totalt sett tjente næringen på Vestlandet penger i 2009. Men, som vi ser på de individuelle fylkene, er det tidvis store forskjeller. I Rogaland er årsresultatet for næringen som helhet relativt lavt. Dette står i kontrast med de svært høye årsresultatene i Møre og Romsdal og Hordaland. Tidligere kartlegginger har avdekket at det høye årsresultatet i *Hordaland* primært stammer fra finansielle inntekter fra en rekke store bergensbaserte rederier (ideas2evidence, 2010a). Også med utgangspunkt i driftsresultatene for 2009 så er næringen lønnsom i alle fylkene.

I figur 1 ser vi nærmere på næringens struktur og viser verdiskaping og lønn per ansatt i de fire fylkene og totalt for hele fylket. Lønnskostnader per ansatt representerer et minimumsmål for produktiviteten i næringen. Dersom lønnskostnadene per person er høyere enn verdiskapingen per person, vil foretaket svekkes (Jakobsen, 2007). Vi opererer her med aggregerte tall for næringen som helhet. Dette skjuler selvfølgelig enkeltforetak hvor lønnskostnadene er høyere enn verdiskapingen. Ettersom verdiskaping er definert som summen av driftsresultater og lønnskostnader, vil foretak som har et negativt

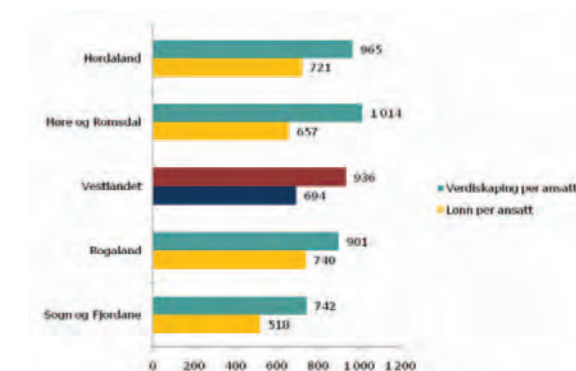
Tabell 10: Den maritime næringen i Sogn og Fjordane - Presisjonstall

	Sogn og Fjordane
Ansatte	4 859
Omsetning	22 405 167
Verdiskaping	3 607 709
Driftsresultat	1 092 057
Årsresultat	909 678
Foretak	966

Tabell 11: Den maritime næringen i Møre og Romsdal - Presisjonstall

	Møre og Romsdal
Ansatte	20 083
Omsetning	79 976 116
Verdiskaping	20 374 037
Driftsresultat	7 181 034
Årsresultat	10 104 413
Foretak	2 555

Figur 1: Verdiskaping og lønn per ansatt i den maritime næringen

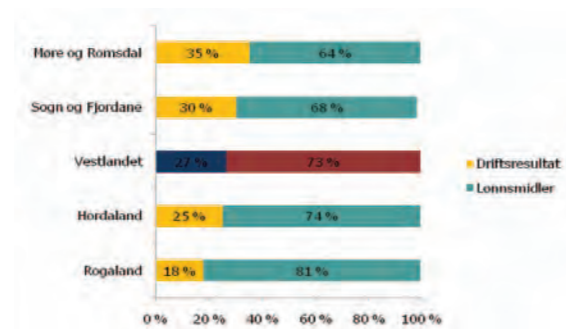

driftsresultat ligge under produktivitet målet nevnt over. Figur 1 viser imidlertid at for alle de geografiske enhetene i rapporten, så er verdiskapingen per ansatt godt over lønnskostnaden per ansatt. Rogaland har det høyeste lønnsnivået i næringen. En plausibel forklaring kan være at næringen i fylket grenser svært tett opp mot oljeindustrien og dermed påvirkes av lønnsnivået derfra. Vi bemerker at snittene er regnet ut fra regnskapspliktige foretak og inkluderer ikke enkeltmannsforetak, hvor snittene trolig er noe lavere.

Figur 2 viser fordelingen mellom de to komponentene som inngår i verdiskapingen, det vil si hvor mye av verdiskapingen som kommer fra driftsresultatet og hvor mye som genereres av lønninger til de ansatte. Møre og Romsdal skiller seg ut ved at 35 prosent av verdiskapingen kommer fra driftsresultatet. For Sogn og Fjordane er tallet 30 prosent, mens for de to andre fylkene er det kun en fjerde- og en femtedel av verdiskapingen for næringen som er knyttet til et positivt driftsresultat.

Vestlandet har i perioden mellom 2005 og 2009 stått for ca. 40 prosent av alle nyetableringer innen den maritime næringen. Fra tabell 12 ser vi at antallet nyetableringer har sunket kraftig fra 2007 til 2009. Årsaken til dette er todelt. Først og fremst sammenfaller nedgangen med finanskrisen. Men i samme periode har det også foregått en konsolidering innenfor den marine klyngen, spesielt innenfor oppdrett. Denne konsolideringen i færre, men større foretak, har trolig gjort det vanskeligere for nye foretak å etablere seg og antall nyetableringer har derfor sunket. Hordaland er det fylket som i perioden har hatt flest nyetableringer, etterfulgt av Møre og Romsdal, Rogaland og Sogn og Fjordane. I tabell 1 så vi at kun 35 prosent av foretakene innenfor den maritime næringen er

Figur 2: Sammensetning av verdiskapingen i den maritime næringen

Tabell 12: Nyetableringer i den maritime næringen 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Norge	928	905	918	693	594
Vestlandet	393	369	396	299	226
Rogaland	80	77	99	86	46
Hordaland	152	130	149	99	82
S&F	43	41	47	26	23
M&R	118	121	101	88	75

Tabell 13: Nyetableringer i den maritime næringen 2005-2009, i prosent av Norge

	2005	2006	2007	2008	2009
Vestlandet	42 %	41 %	43 %	43 %	38 %
Rogaland	9 %	9 %	11 %	12 %	8 %
Hordaland	16 %	14 %	16 %	14 %	14 %
S&F	5 %	5 %	5 %	4 %	4 %
M&R	13 %	13 %	11 %	13 %	13 %

lokalisert på Vestlandet. Nyetableringstallene viser at den prosentvise andelen av nyetableringer på Vestlandet i hele perioden har lagt over 38 prosent. Totalt sett viser det at Vestlandet er en ledende innovativ region innenfor den maritime næringen i Norge.

Den maritime klyngen

Vestlandet har med sine lange kystlinje alltid vært et naturlig maritimt sentrum i Norge. Dette reflekteres i størrelsen på den maritime klyngen i regionen. Mens rederier og skipsverft utgjør de naturlige kjernevirksomhetene i klyngen, inkluderer den også verdensledende utstyrproducenter og tjenesteleverandører. Basert på rene næringskoder har den maritime klyngen på Vestlandet en omsetning på 176 milliarder kroner og en verdiskaping på 50 milliarder kroner. Dersom vi sammenligner dette med Norge som helhet, ser vi at Vestlandet står for godt over halvparten av den økonomiske aktiviteten og verdiskapingen innenfor den maritime klyngen. I likhet med den maritime næringen som helhet, så er de økonomiske andelen langt større enn hva andelen foretak skulle tilsi. Foretakene i regionen er dermed svært produktive og skaper større verdier enn hva antallet foretak skulle tilsi. Vestlandet fremstår som det naturlige tyngdepunktet innen den maritime klyngen i Norge.

Klyngen på Vestlandet ansetter totalt 51 597 personer, fordelt på over 3 000 foretak. Det er viktig å presisere at dette kun inkluderer ansatte som er direkte ansatt i foretakene og ikke innleid arbeidskraft fra bemanningsselskap. Dermed inkluderer de ikke mannskap på skip fra Vestlandet, med mindre disse er direkte ansatt i rederiet.

Basert på sammenligningstallene har Rogaland flest ansatte innenfor den maritime klyngen med over 18 000 personer. De har også over 17 milliarder kroner i verdiskaping, størst av de fire vestlandsfylkene.

Hordaland har nest flest ansatte. Klyngen har over 16 000 ansatte og har en verdiskaping på over 15 milliarder kroner, ca. 2.5 milliarder kroner lavere

Tabell 14: Den maritime klyngen på Vestlandet - Sammenligningstall

	Vestlandet	% av Norge
Ansatte	51 597	60,1 %
Omsetning	176 332 505	60,9 %
Verdiskaping	50 027 868	66,0 %
Driftsresultat	12 552 261	
Årsresultat	21 552 561	
Foretak	3 220	41,2 %

Tabell 15: Den maritime klyngen i Rogaland - Sammenligningstall

	Rogaland	% av Norge
Ansatte	18 354	21,4 %
Omsetning	49 509 944	17,1 %
Verdiskaping	17 617 630	23,2 %
Driftsresultat	2 922 812	
Årsresultat	1 256 474	
Foretak	934	11,9 %

Tabell 16: Den maritime klyngen i Hordaland - Sammenligningstall

	Hordaland	% av Norge
Ansatte	16 768	19,5 %
Omsetning	65 166 317	22,5 %
Verdiskaping	15 253 814	20,1 %
Driftsresultat	3 567 585	
Årsresultat	11 716 450	
Foretak	1 293	16,5 %

enn Rogaland. Klyngen i Hordaland har imidlertid den klart største omsetningen og står alene for nesten 23 prosent av den nasjonale omsetningen.

I Sogn og Fjordane er 2 535 personer ansatt i klyngen, fordelt på 255 foretak. Disse har en omsetning på nesten 6.7 milliarder kroner og en verdiskaping på 1.5 milliarder kroner. På nasjonalt plan utgjør klyngen i Sogn og Fjordane en svært liten andel.

Klyngen i Møre og Romsdal er den nest største i omsetning og omsetning. Foretakene i klyngen omsetter for nesten 55 milliarder kroner, har en verdiskaping på over 15 milliarder kroner og ansetter knapt 14 000 personer fordelt på 738 foretak.

I likhet med den maritime næringen totalt sett, så er Rogaland, Hordaland og Møre og Romsdal relativt jevnstore i forhold til antall ansatte, men Hordaland har en klart større omsetning enn de to andre fylkene.

Tabell 19 viser nøkkeltallene for den maritime klyngen i hele Norge. De er fremskaffet på nøyaktig samme måte som **sammenligningstallene** er for Vestlandet og de fire fylkene.

Tabell 17: Den maritime klyngen i Sogn og Fjordane - Sammenligningstall

	Sogn og Fjordane	% av Norge
Ansatte	2 535	3,0 %
Omsetning	6 694 819	2,3 %
Verdiskaping	1 534 787	2,0 %
Driftsresultat	231 236	
Årsresultat	202 163	
Foretak	255	3,3 %

Tabell 18: Den maritime klyngen i Møre og Romsdal - Sammenligningstall

	Møre og Romsdal	% av Norge
Ansatte	13 940	16,2 %
Omsetning	54 961 425	19,0 %
Verdiskaping	15 621 637	20,6 %
Driftsresultat	5 830 628	
Årsresultat	8 377 474	
Foretak	738	9,4 %

Tabell 19: Den maritime klyngen i Norge - Sammenligningstall

	Norge
Ansatte	85 844
Omsetning	289 411 523
Verdiskaping	75 796 889
Driftsresultat	12 636 422
Årsresultat	35 609 331
Foretak	7 818

Når vi vender oppmerksomheten mot **presisjonstallene**, ser vi at det også for den maritime klyngen alene har vært en markant økning etter at den kvalitative identifisering av foretak er gjennomført. Den totale omsetningen har økt med 12 prosent fra ca 176 milliarder kroner til 196 milliarder kroner. Verdiskapingen har hatt en nesten tilsvarende prosentvis økning, fra 50 til 55 milliarder kroner. Det er også verdt å legge merke til den betydelige økningen i antall ansatte personer i klyngen. **Presisjonstallene** viser at det er ansatt over 57 000 personer i den maritime klyngen på Vestlandet.

På grunn av at foretak kan tilhøre både den maritime og den marine klyngen, er summen av de to klyngene større enn den maritime næringen som helhet. Det er derfor ikke mulig å regne ut nøyaktig hvor stor andel den maritime klyngen utgjør av den totale næringen. Det fremstår likevel som klart at den maritime klyngen utgjør tyngden av den maritime næringen på Vestlandet. Dersom vi ser isolert på størrelsen for de to klyngene, er omsetningen i den maritime klyngen litt under tre ganger større enn den marine klyngen, mens verdiskapingen er litt under fem ganger større.

Nøkkeltallene på fylkesnivå avslører noen forskjeller mellom de fire fylkene. Først og fremst er Sogn og Fjordane det klart minste fylket uavhengig av hvilke nøkkeltall vi ser på. Likevel er det viktig å presisere at klyngen for Sogn og Fjordane isolert sett, har en betydelig økonomisk aktivitet, med nesten 7.6 milliarder kroner i omsetning og en verdiskaping på 1.7 milliarder kroner. Like fullt blir klyngen i fylket liten sammenlignet med de tre andre fylkene.

Hordaland er det fylket som har fått tilført flest kvalitativt identifiserte foretak. Dette er enten foretak som inngår i klyngen, men som ikke inngår i relevante næringskoder, eller foretak med

Tabell 20: Den maritime klyngen på Vestlandet - Presisjonstall

	Vestlandet
Ansatte	57 447
Omsetning	196 865 977
Verdiskaping	55 063 490
Driftsresultat	13 318 255
Årsresultat	22 297 015
Foretak	3 506

Tabell 21: Den maritime klyngen i Rogaland - Presisjontall

	Rogaland
Ansatte	18 541
Omsetning	49 650 036
Verdiskaping	16 806 257
Driftsresultat	2 651 494
Årsresultat	1 192 441
Foretak	998

Tabell 22: Den maritime klyngen i Hordaland - Presisjontall

	Hordaland
Ansatte	21 053
Omsetning	83 836 290
Verdiskaping	20 077 634
Driftsresultat	4 324 388
Årsresultat	12 254 235
Foretak	1 430

hovedkontor utenfor Hordaland, men betydelig aktivitet i fylket. Som nevnt tidligere er Bergen en filialby, med store avdelinger for foretak som har juridisk adresse på Østlandet. I tillegg er andeler av foretak juridisk lokalisert i andre vestlandsfylker tillagt Hordaland. Dette er en prosess som har vært gjennomført på samme måte for alle fylkene, men som har gitt størst økning i Hordaland.

Hordaland har en omsetning på knapt 84 milliarder kroner, mens Rogaland og Møre og Romsdal er har en omsetning på henholdsvis 49.6 og 55.7 milliarder kroner. Den store forskjellen mellom Hordaland og de tre andre fylkene ligger, som vi skal på senere, først og fremst i undergruppen **Rederi**. Når det gjelder verdiskapingen i fylkene, er forskjellen mellom Hordaland, som det største fylket, og Rogaland og Møre og Romsdal, langt mindre. Verdiskapingen innenfor klyngen i Hordaland er på 20 milliarder, mens tilsvarende tall for Rogaland og Møre og Romsdal er henholdsvis 16.8 og 16.4 milliarder kroner. Det viser, at til tross for en mye større omsetning i Hordaland, så gir ikke dette nødvendigvis en verdiskaping i samme størrelsesforhold.

Målt i antall ansatte er Hordaland igjen det største fylket. Klyngen har positivt driftsresultat i alle fylkene. Møre og Romsdal har det høyeste aggregerte driftsresultatet blant fylkene. Figur 4 viser i tillegg at Møre og Romsdal i klart størst grad genererer verdiskaping fra positive driftsresultat. I likhet med **sammenligningstallene** har Rogaland fremdeles et lavt årsresultat, mens Hordaland har et svært høyt årsresultat.

Figur 3 viser verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. I likhet med den maritime næringen som helhet, så har klyngen i alle fylkene større verdiskaping per ansatt enn lønnskostnader. Møre og Romsdal har den største verdiskapingen per

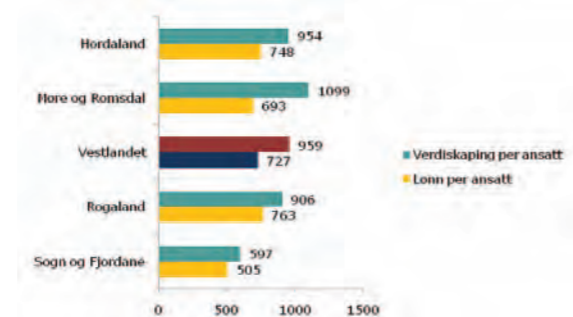
Tabell 23: Den maritime klyngen i Sogn og Fjordane - Presisjontall

	Sogn og Fjordane
Ansatte	2 878
Omsetning	7 599 183
Verdiskaping	1 717 471
Driftsresultat	263 480
Årsresultat	229 372
Foretak	271

Tabell 24: Den maritime klyngen i Møre og Romsdal - Presisjontall

	Møre og Romsdal
Ansatte	14 975
Omsetning	55 780 468
Verdiskaping	16 462 129
Driftsresultat	6 078 894
Årsresultat	8 620 967
Foretak	807

Figur 3: Verdiskaping og lønn per ansatt i den maritime klyngen

ansatt, etterfulgt av Hordaland. I Møre og Romsdal er verdiskapingen per ansatt nesten dobbelt så stor som i Sogn og Fjordane. For Sogn og Fjordane er verdien mindre for den maritime klyngen enn den er for den maritime næringen som helhet. Det peker i retning av at den marine klyngen er større i Sogn og Fjordane. Som for den maritime næringen som helhet, så er det Rogaland som har det høyeste lønnsnittet.

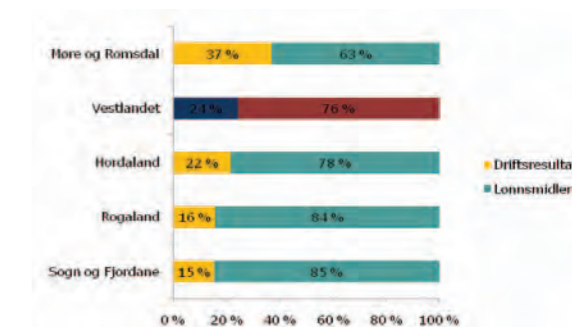
Figur 4 viser hvordan verdiskapingsmålet er sammensatt i den maritime klyngen for de fire fylkene. Det er Møre og Romsdal som genererer den største andelen av verdiskapingen fra positive driftsresultat. Vi ser at klyngene i Rogaland og Sogn og Fjordane i større grad generer sin verdiskaping fra lønnsmidler til de ansatte.

I likhet med den maritime næringen som helhet, står Vestlandet for mellom 42 til 46 prosent av alle nyetableringer i Norge i perioden mellom 2005 og 2009. Hordaland har vært det førende fylket i hele tidsperioden og med et toppår i 2007 med 118 nyetableringer. Det utgjorde 21 prosent av de nasjonale nyetableringene. I likhet med Hordaland har de andre fylkene hatt en stabil andel av de totale nyetableringene, men i faktiske antall har det vært en nedgang mellom 2007 og 2008 i forbindelse med finanskrisen. Unntaket er Rogaland, hvor det ser ut til at krisen først påvirket tallet på nyetableringer året etter, med en nedgang fra 64 til 36 nyetableringer fra 2008 til 2009.

Hver klynge er på de neste sidene brutt ned i mindre bestanddeler, for lettere å kunne se hva som påvirker de samlede nøkkeltallene for klyngen som helhet. Den maritime klyngen er inndelt i 1) rederi, 2) verft, 3) tjenesteleverandører og 4) utstyrsprodusenter.

I figur 5 er omsetningen i klyngen brutt ned på de

Figur 4: Sammensetning av verdiskapingen i den maritime klyngen

Tabell 25: Nyetableringer i den maritime klyngen 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Norge	596	579	573	440	345
Vestlandet	248	248	261	197	144
Rogaland	63	59	61	64	36
Hordaland	91	96	118	78	63
S&F	23	21	23	9	8
M&R	71	72	59	46	37

Tabell 26: Nyetableringer i den maritime klyngen 2005-2009, i prosent av Norge

	2005	2006	2007	2008	2009
Vestlandet	42 %	43 %	46 %	45 %	42 %
Rogaland	11 %	10 %	11 %	15 %	10 %
Hordaland	15 %	17 %	21 %	18 %	18 %
S&F	4 %	4 %	4 %	2 %	2 %
M&R	12 %	12 %	10 %	10 %	11 %

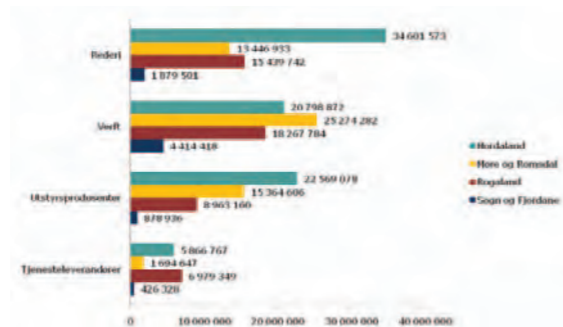
ulike undergruppene for hvert enkelt fylke. Denne viser at den tidligere påviste forskjellen i omsetning mellom Hordaland og Rogaland og Møre og Romsdal, først og fremst kan tilegnes en svært høy omsetning for rederiene fra Hordaland. Bergen har alltid vært en betydelig sjøfartsby og har en rekke store og tradisjonsrike rederi som bidrar til den høye omsetningen. Det er relativt lik omsetning innenfor verftsindustrien i de tre største fylkene, mens omsetningen i Hordaland er størst innen utstysprodusenter. Det er rederiene som totalt sett står for den største andelen av omsetningen.

Rederiene er også den undergruppen som står for størst andel av verdiskapingen. Rederiene i Møre og Romsdal genererer en verdiskaping på knapt 7.4 milliarder kroner. Verftene i Rogaland har den største verdiskapingen blant fylkene med ca. 6.5 milliarder kroner. Når det gjelder utstysprodusenter er Hordaland størst, foran Rogaland. For tjenesteytere er situasjonen omvendt.

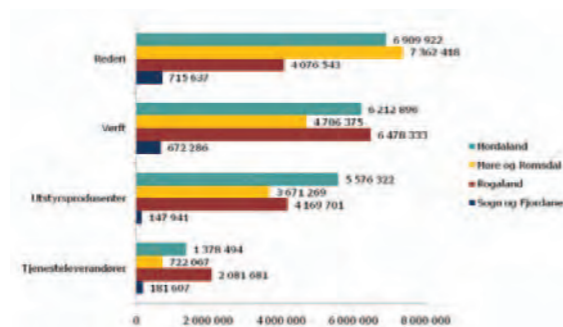
Oversikten over antall foretak fordelt på undergruppene er med på å forklare forskjellene vi har observert innenfor omsetning og verdiskaping. Blant annet er det svært mange rederi i Hordaland, og klyngen i fylket har også flest foretak klassifisert som verft, tjenesteytere og utstysleverandører. Rogaland har, til tross for høy verdiskaping i undergruppen, faktisk nest færrest verft av de fire fylkene. Det bekrefter inntrykket av at verftene i Rogaland totalt sett i 2009 leverte solide resultater.

Verftene er også den undergruppen som har flest personer ansatt i de fire fylkene sett under ett. Det er viktig å presisere at kategorien for rederi kun inneholder personer som er direkte ansatt i de respektive rederiene og ikke sjøfolk, som ofte er leid inn på kontrakter fra eksterne bemanningsforetak.

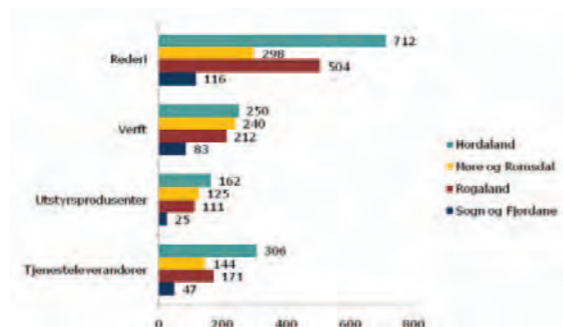
Figur 5: Omsetning i maritim klynge, fordelt på undergrupper

Figur 6: Verdiskaping i maritim klynge, fordelt på undergrupper

Figur 7: Antall foretak i maritim klynge, fordelt på undergrupper

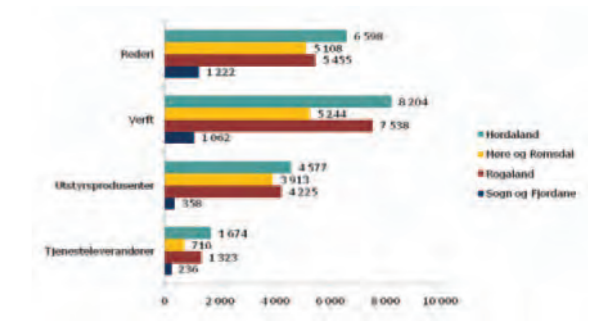

Figur 9 viser at rederinæringen er spesielt viktig for Møre og Romsdal i å generere et positivt driftsresultat for fylket sett under ett. Til tross for en mye større omsetning, er driftsresultatet for rederi fra Hordaland, faktisk lavere enn tilsvarende tall for Møre og Romsdal. Interessant er det også å merke seg at verftene i Hordaland, i 2008, hadde et negativt driftsresultat på over 250 millioner kroner. Sammenlignet med fjoråret har altså 2009 vært et bedre år for denne næringen

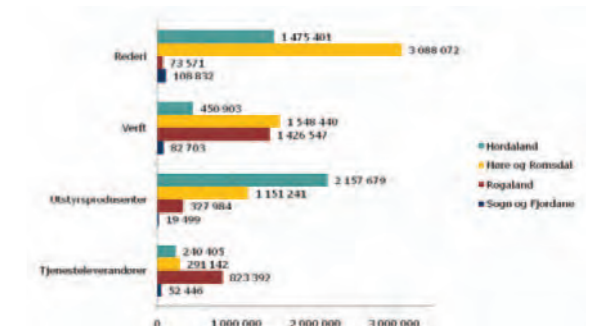
Den viktigste undergruppen for Hordaland i forbindelse med generering av driftsresultat er utstysprodusentene. Mens det for Rogaland er verftsindustrien som er viktigst.

Som vi har sett tidligere, har klyngen i Hordaland hatt et svært høyt årsresultat. Figur 10 viser at dette først og fremst skyldes rederinæringen i fylket. Næringens gode resultater gjelder også for Møre og Romsdal, mens rederiene i Rogaland har et negativt årsresultat. Generelt for alle de andre undergruppene er at årsresultatet er relativt likt driftsresultatet, mens for rederigruppen er årsresultatet ca. fire ganger så høyt som driftsresultatet. Det er noe uklart hvorfor rederiene i Bergen har så store finansielle inntekter, men det er en sentral forklaring på denne tendensen.

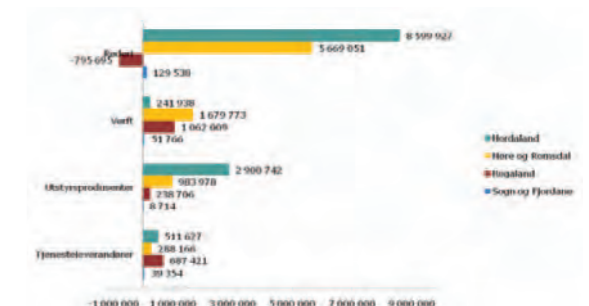
Figur 8: Antall ansatte i maritim klynge, fordelt på undergrupper

Figur 9: Driftsresultat i maritim klynge, fordelt på undergrupper

Figur 10: Årsresultat maritim klynge, fordelt på undergrupper

Den marine klyngen

Fiske har alltid vært en av de sentrale næringene på Vestlandet. Virksomheter knyttet til akvakultur har i de senere år videreutviklet og økt størrelsen på den marine klyngen. Samtidig blir klyngen stadig mer kunnskapskrevende, noe som har medført at en rekke utstyrproducenter og tjenesteleverandører nå er naturlige medlemmer av den marine klyngen.

Vestlandets rolle som den drivende regionen i Norge innenfor den marine klyngen, er tydelig når vi studerer **sammenligningstallene**. Mens 31.5 prosent av foretakene i Norge innenfor klyngen har adresse på Vestlandet, står disse foretakene for nesten 57 prosent av omsetningen og verdiskapingen. Totalt er det ansatt knapt 12 500 personer i klyngen på Vestlandet, fordelt på 4 203 foretak. En rekke av disse foretakene er enkeltmannsforetak som ikke har økonomisk rapporteringsplikt og heller ikke ansatte. Disse inngår ikke i de økonomiske beregningene. Drifts- og årsresultatet viser at klyngen som helhet på Vestlandet var lønnsom i 2009. Det aggregerte driftsresultatet er på over 5 milliarder kroner og årsresultatet er på 5.3 milliarder kroner.

Innenfor den marine klyngen er Rogaland det minste fylket. Det er ansatt i underkant av 1000 personer og den aggregerte omsetningen er på ca 4.1 milliarder kroner. Dette utgjør like over 3 prosent av den nasjonale omsetningen. Klyngen har en verdiskaping på 856 millioner kroner og har positive drifts- og årsresultat.

Hordaland er også innenfor den marine klyngen det største fylket på Vestlandet. Her har den marine klyngen en omsetning på over 31 milliarder kroner og en verdiskaping på knapt 6.5 milliarder kroner, når vi legger de objektive sammenligningstallene til

Tabell 27: Den marine klyngen på Vestlandet - Sammenligningstall

	Vestlandet	% av Norge
Ansatte	12 456	47,2 %
Omsetning	71 345 797	56,9 %
Verdiskaping	12 264 583	56,6 %
Driftsresultat	5 151 586	
Årsresultat	5 377 940	
Foretak	4 203	31,5 %

Tabell 28: Den marine klyngen i Rogaland - Sammenligningstall

	Rogaland	% av Norge
Ansatte	990	3,8 %
Omsetning	4 151 850	3,3 %
Verdiskaping	856 029	3,9 %
Driftsresultat	328 194	
Årsresultat	237 486	
Foretak	706	5,3 %

Tabell 29: Den marine klyngen i Hordaland - Sammenligningstall

	Hordaland	% av Norge
Ansatte	5 420	20,5 %
Omsetning	31 538 832	25,2 %
Verdiskaping	6 408 882	29,6 %
Driftsresultat	3 227 187	
Årsresultat	3 199 624	
Foretak	1 114	8,4 %

grunn. Dette utgjør henholdsvis 25.2 og 29.6 prosent av de nasjonale verdiene. Klyngen i Hordaland har også det sterkeste driftsresultatet i 2009.

Sogn og Fjordane har en vesentlig marin klynge, og er det eneste fylket hvor den marine klyngen er større enn den maritime. Den aggregerte omsetningen er på over 13 milliarder kroner og utgjør 10.6 prosent av Norge som helhet. Verdiskapingen er på knapt 1.6 milliarder kroner. Basert på sammenligningstallene er det tydelig at den marine klyngen er svært viktig for fylket.

Møre og Romsdal har den nest største marine klyngen på Vestlandet med en omsetning på 22 milliarder kroner og en verdiskaping på knapt 3.5 milliarder kroner. Klyngen i Møre og Romsdal utgjør i underkant av en femtedel av de økonomiske verdiene i klyngen i Norge som helhet. Den marine klyngen i fylket er også den som omfatter flest foretak, nesten 13 prosent av det totale antallet på landsbasis.

Tabell 32 gir en oversikt over sammenligningstall for den marine klyngen i Norge.

Tabell 30: Den marine klyngen i Sogn og Fjordane - Sammenligningstall

	Sogn og Fjordane	% av Norge
Ansatte	1 621	6,1 %
Omsetning	13 343 090	10,6 %
Verdiskaping	1 574 514	7,3 %
Driftsresultat	676 323	
Årsresultat	581 537	
Foretak	678	5,1 %

Tabell 31: Den marine klyngen i Møre og Romsdal - Sammenligningstall

	Møre og Romsdal	% av Norge
Ansatte	4 425	16,8 %
Omsetning	22 312 025	17,8 %
Verdiskaping	3 425 158	15,8 %
Driftsresultat	919 882	
Årsresultat	1 359 293	
Foretak	1 705	12,8 %

Tabell 32: Den marine klyngen i Norge - Sammenligningstall

	Norge
Ansatte	26 387
Omsetning	125 348 678
Verdiskaping	21 678 286
Driftsresultat	8 168 420
Årsresultat	9 299 525
Foretak	13 337

Når det gjelder den marine klyngen er noen av **presisjonstallene** lavere enn

sammenligningstallene. Årsaken til dette er

todelt. Foretaket Rieber & Søn er i

sammenligningstallene inkludert i klyngen på bakgrunn av næringskoden de er registrert på.

Ideas2evidence har vurdert det slik at foretaket ikke primært har sin virksomhet innenfor den marine klyngen og har, med unntak av en avdeling knyttet til sardinproduksjon, fjernet foretaket fra

presisjonstallene. Den andre årsaken, er at

mange av de store foretakene innenfor oppdrettsnæringen som er registrert på Vestlandet,

har en betydelig aktivitet i Nord-Norge. Denne

andelen er derfor fjernet etter prinsippene om håndtering av omvendt hovedkontorproblematikk.

Dette gjør at **presisjonstallene** er litt lavere enn

sammenligningstallene, men gir et mer presist

bilde av den marine klyngen på Vestlandet og i de

fire fylkene hver for seg

Klyngen på Vestlandet har en omsetning på knapt

72 milliarder kroner og en verdiskaping på 11.4

milliarder kroner. Det er ansatt 12 941 personer i

klyngen, fordelt på 4 364 foretak. Det er verdt å

merke seg at en del av disse foretakene er

enkeltmannsforetak hvor det ikke er registrert

ansatte. Disse foretakene trenger heller ikke levere

regnskap og inngår dermed heller ikke i de

økonomiske nøkkeltallene.

Størrelsesforholdet mellom fylkene er annerledes

enn for den maritime klyngen. Klyngen i Hordaland

har størst omsetning og verdiskaping, med

henholdsvis 24.4 milliarder kroner og 3.9 milliarder

kroner. Møre og Romsdal er det nest største fylket,

men med nesten identiske tall som Hordaland.

Ettersom Rieber & Søn er registrert i Hordaland, er

klyngen i fylket betydelig redusert i forhold til

sammenligningstallene. Klyngen i Sogn og

Tabell 33: Den marine klyngen på Vestlandet - Presisjonstall

	Vestlandet
Ansatte	12 941
Omsetning	71 717 809
Verdiskaping	11 456 848
Driftsresultat	4 328 517
Årsresultat	4 798 264
Foretak	4 364

Tabell 34: Den marine klyngen i Rogaland - Presisjonstall

	Rogaland
Ansatte	2 005
Omsetning	8 247 935
Verdiskaping	1 704 577
Driftsresultat	653 497
Årsresultat	471 016
Foretak	754

Tabell 35: Den marine klyngen i Hordaland - Presisjonstall

	Hordaland
Ansatte	3 847
Omsetning	24 468 242
Verdiskaping	3 950 125
Driftsresultat	1 744 304
Årsresultat	2 163 496
Foretak	1 167

Fjordane har en omsetning på 14.8 milliarder

kroner og en verdiskaping på knapt 1.9 milliarder

kroner. Tilsvarende tall for Rogaland er 8.2

milliarder kroner og 1.7 milliarder kroner.

Tallene for Sogn og Fjordane bekrefter at den

marine klyngen er større økonomisk enn den

maritime i fylket, til tross for at sistnevnte har flere

personer ansatt.

Klyngen har positive drifts- og årsresultater i alle

fylkene. Det viser at den marine klyngen som

helhet tjente penger i 2009. Hordaland har de beste

resultatene, men det er store variasjoner mellom de

ulike undergruppene i klyngen.

Søylene i figur 11 viser hvor stor verdiskapingen og

lønnen er per ansatt i den marine klyngen. I likhet

med både den maritime næringen som helhet og

den maritime klyngen, så er verdiskapingen per

ansatt større enn lønnskostnadene per ansatt.

Klyngen møter dermed minimumsmålet for

produktivitet (Jakobsen, 2007). Hordaland har den

største verdiskapingen per ansatt. Det skiller over

250 000 kr i verdiskaping per ansatt mellom

Hordaland og Møre og Romsdal, som har lavest

verdiskaping. Lønnsutgiftene per ansatt er relativt

like på tvers av fylkene, men i Hordaland er

lønnsutgiftene ca. 10 prosent høyere enn i Rogaland

- fylket med laveste lønnsutgifter per ansatt. Det er

verdt å merke seg at dette er snittlønn for ansatte i

foretak som har økonomisk registreringsplikt. Det

utelukker dermed enkeltmannsforetak, hvor det er

sannsynlig at lønnsnivået er noe lavere.

Figur 12 viser at det er ingen forskjell mellom

klyngene i Hordaland og Sogn og Fjordane når det

gjelder bidragene til verdiskapingsmålet. Det er

imidlertid et ganske stort gap ned til Møre og

Romsdal, hvor kun 28 prosent av verdiskapingen

kommer fra driftsresultatet. Dette kontrasterer med

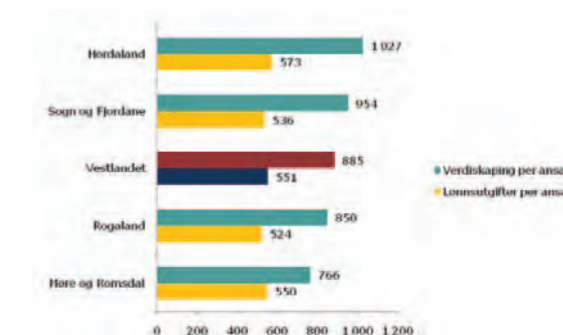
Tabell 36: Den marine klyngen i Sogn og Fjordane - Presisjonstall

	Sogn og Fjordane
Ansatte	1 981
Omsetning	14 805 984
Verdiskaping	1 890 238
Driftsresultat	828 577
Årsresultat	680 306
Foretak	695

Tabell 37: Den marine klyngen i Møre og Romsdal - Presisjonstall

	Møre og Romsdal
Ansatte	5 108
Omsetning	24 195 648
Verdiskaping	3 911 908
Driftsresultat	1 102 140
Årsresultat	1 483 446
Foretak	1 748

Figur 11: Verdiskaping og lønn per ansatt i den marine klyngen

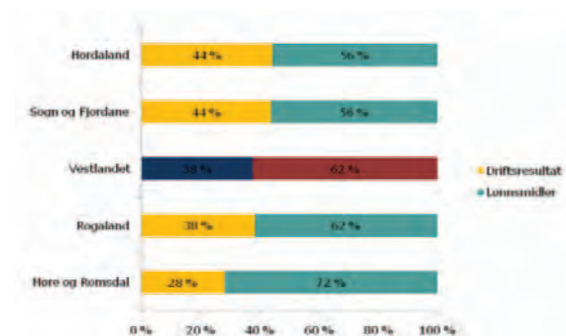
Hordaland og Sogn og Fjordane hvor 44 % kommer fra driftsresultatet.

På Vestlandet har den marine klyngen stått for en betydelig andel av nyetableringene i Norge i perioden 2005-2009. Det er imidlertid verdtt å legge merke til at trenden for alle fylkene har vært nedadgående i løpet av perioden. I 2005 stod Vestlandet for 44 prosent av alle marine nyetableringer. I 2009 var denne andelen redusert til 33 prosent. Dersom vi ser på de absolutte tallene i tabell 38, så har de sunket for alle de geografiske enhetene, men mer på Vestlandet enn for resten av Norge. SSB fører ikke statistikk over etableringer i primærnæringene, hvor fiske inngår. Det er derfor utført estimeringer basert på annen informasjon for denne delen av klyngen. Prosedyren er forklart i rapportens metodekapittel.

Vi har delt den marine klyngen inn i seks ulike undergrupper basert på foretakenes næringskoder. De seks gruppene er 1) fiske, 2) oppdrett, 3) foredling, 4) salg, 5) tjenesteleverandører og 6) utstyrproducenter. Informasjon om undergruppene avslører store forskjeller mellom fylkene når det gjelder den marine klyngens struktur og økonomi.

Figur 13 viser omsetning i den marine klyngen, brutt ned på de ulike undergruppene. Sammenligner vi de fire fylkene, ser vi at Hordaland er størst innenfor både **salg** og **oppdrett**. Møre og Romsdal er det største fylket innenfor foredling og fiske. Ser vi derimot på de ulike undergruppene innenfor hvert fylke ser vi at salg av marine produkter er den dominerende gruppen både i Hordaland og Sogn og Fjordane. Til sammen står **salg** for 37 prosent av den totale omsetningen i klyngen på Vestlandet. Foredling er den største undergruppen i Møre og Romsdal, mens det i Rogaland er **oppdrett** som utgjør den største delen av omsetningen innenfor den marine klyngen i

Figur 12: Sammensetning av verdiskaping i den marine klyngen

Tabell 38: Nyetableringer i den marine klyngen 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Norge	332	326	345	253	249
Vestlandet	145	121	135	102	82
Rogaland	17	18	38	22	10
Hordaland	61	34	31	21	19
S&F	20	20	24	17	15
M&R	47	49	42	42	38

Tabell 39: Nyetableringer i den marine klyngen 2005-2009, i prosent av Norge

	2005	2006	2007	2008	2009
Vestlandet	44 %	37 %	39 %	40 %	33 %
Rogaland	5 %	6 %	11 %	9 %	4 %
Hordaland	18 %	10 %	9 %	8 %	8 %
S&F	6 %	6 %	7 %	7 %	6 %
M&R	14 %	15 %	12 %	17 %	15 %

fylket.

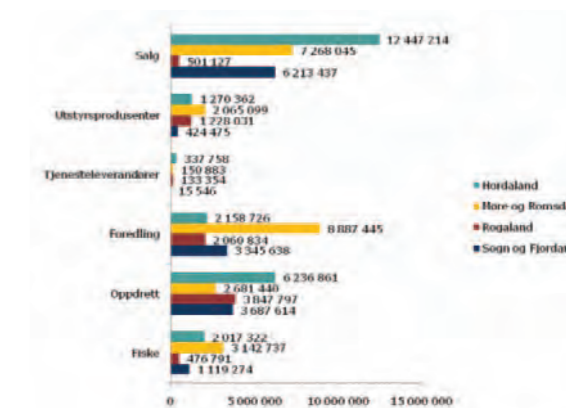
Når vi ser på verdiskapingen i klyngen, er det undergruppen for oppdrett som generer de største verdiene. Ved å bryte klyngen ned på et mer detaljert nivå, ser vi at mens omsetningen er størst innenfor salgsleddet, skjer klyngens verdiskaping i stor grad der hvor råvarene befinner seg – innen **fiske, oppdrett** og **foredling**. Undergruppene for fiske og oppdrett utgjør 57 prosent av den samlede verdiskapingen.

Figur 14 viser at det er en stor skjevfordeling blant undergruppene i forhold til antall foretak. Den overveiende majoriteten av foretakene innenfor den marine klyngen tilhører undergruppen **fiske**. 60 prosent av alle foretakene i klyngen er innenfor denne undergruppen. En stor andel av disse er enkeltmannsforetak og det er vanskelig å anslå hvor mange av disse som er heltidsforetak. Møre og Romsdal har flest foretak innenfor undergruppen, og er også størst innen **utstyrproducenter, foredling** og **salg**. Utenom **fiske**, er det **oppdrett** som totalt sett har flest foretak. Ingen av fylkene har særlig mange tjenesteytere til den marine klyngen. Det kan tyde på at dette segmentet er dominert av noen store aktører.

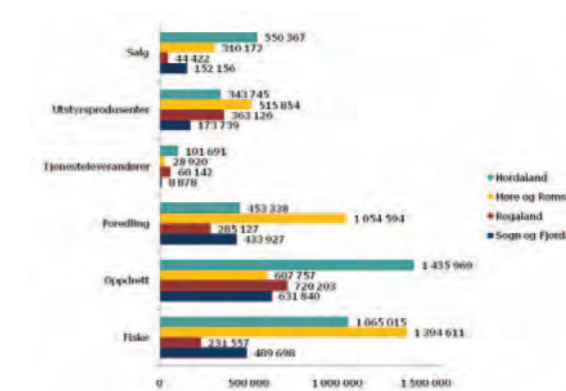
I figur 16 ser vi at antallet ansatte faktisk er mindre enn antall foretak for **fiske**. Det er fordi enkeltmannsforetakene per definisjon ikke har ansatte. **Foredlingsindustrien** er den største undergruppen i både Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Rogaland har flest ansatte innenfor **utstyrproducenter**, mens Hordaland utpeker seg som et **oppdrettsfylke**.

Figur 17 viser at **oppdrett** er undergruppen med det beste driftsresultatet i 2009. Det stemmer godt overens med tallene fra figur 14 som viste at samme undergruppe hadde den høyeste

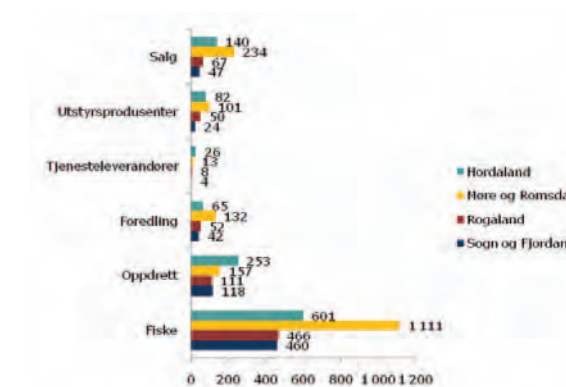
Figur 13: Omsetning i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Figur 14: Verdiskaping i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

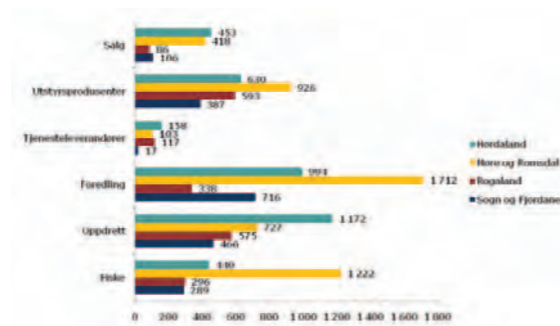
Figur 15: Antall foretak i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

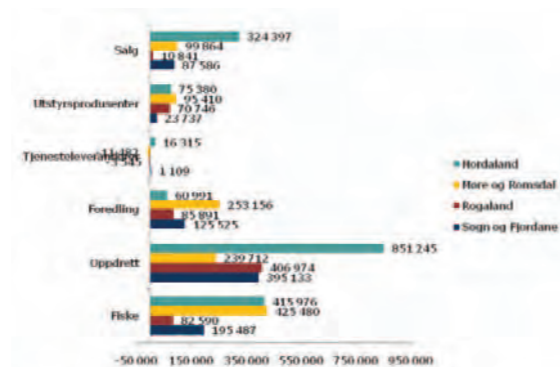
verdiskapingen i klyngen. Det er også verdt å kommentere at foredlingsindustrien i Møre og Romsdal har et aggregert driftsresultat på 253 millioner kroner, det beste resultatet om vi ser bort fra **fiske**. **Tjenesteleverandører** er den undergruppen som har det svakeste driftsresultatet. Det er imidlertid også den undergruppen med færrest foretak og er dermed i større grad påvirket av resultatene til store enkeltforetak.

Det aggregerte årsresultatet for hele klyngen var positivt, men når vi bryter ned tallene på et mer detaljert nivå ser vi at det er store forskjeller mellom de ulike undergruppene. Et interessant poeng er at oppdrettsnæringen har reist seg. Ikke i noen av vestlandsfylkene oppnådde denne undergruppen et positivt årsresultat i 2008, mens i 2009 er oppdrett undergruppen med høyest aggregert årsresultat, og næringen har et positivt årsresultat i alle fylker. Fiske er den nest største undergruppen, med et totalt årsresultat på 1.1 milliarder kroner.

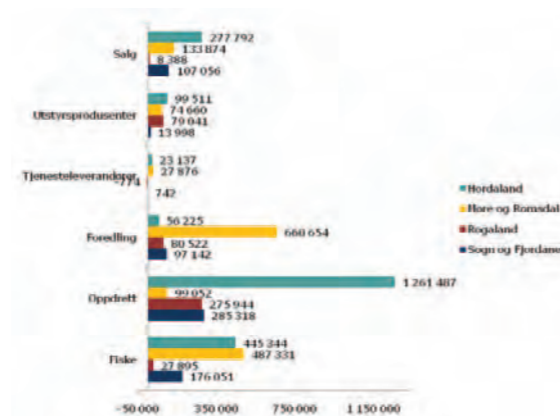
Figur 16: Antall ansatte i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Figur 17: Driftsresultat i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Figur 18: Årsresultat i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Eksport fra maritim næring

Den maritime næringen eksporterer varer for store verdier. Fisk og fiskevarer er av Norges største eksportvarer. I tillegg er verft og utstyrsleverandører også betydelige eksportnæringer.

Vi har beregnet den antatte eksportverdien for den maritime næringen på Vestlandet med utgangspunkt i Statistisk Sentralbyrås eksporttall fordelt på varegrupper. Dette er ingen enkel oppgave og vi er ikke sikre på at alle varer som burde vært tatt med er inkludert i beregningene. Tilsvarende vil vi anta at enkelte av de inkluderte varene ikke utelukkende eksporteres fra maritim næring. Den viktigste svakheten ved tallene er imidlertid at SSBs eksportdata bare omhandler vareeksport. Eksport av tjenester er ikke inkludert. Dette betyr at eksportverdien av de transporttjenestene som norske skip i utenriksfart generer, ikke er med. I rapportens metodekapittel finnes mer informasjon om arbeidet med eksporttallene.

Tabell 40 viser eksportverdien for de ulike varegruppene som inngår i den maritime næringen. Samlet eksporterte Vestlandet varer for 27 492 milliarder kroner i 2008.

Fisk og fiskevarer er den klart største eksportvaren og utgjør godt over 2/3 av den samlede eksporten fra Vestlandet. I 2008 ble det eksportert fisk og fiskevarer for over 19 milliarder kroner fra regionen. Dette utgjør 51 prosent av den totale norske fiskeeksporten. De totale tallene for Norge inneholder også eksport av varer med opprinnelse i flere fylker, varer med ukjent produksjonsfylke, varer produsert i utlandet og transittvarer. Dersom vi regner Vestlandets andel av den fylkesfordelte eksportverdien, er denne knapt 56 prosent.

Tabell 40: Eksportverdi fra maritim næring, alle tall i millioner

Varegruppe	Vestlandet	Norge	Andel
Fisk og fiskevarer	19 100	37 328	51 %
Skip, unntatt fiskefartøy	5 033		
Skipspropeller	1 229		
Motordeler	1 096		
Fiskefartøy	469		
Andre fartøy	365		
Bommer og kraner til skip	150		
Turbiner	39		
Forbrenningsmotorer	9		
Totalt	27 492		

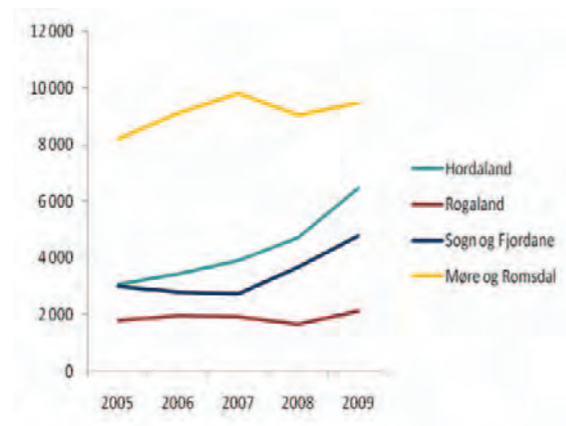
Vestlandet står med andre ord for godt over halvparten av den norske fiskeeksporten.

Skipsindustrien er samlet sett den nest største eksportgruppen. De tre kategoriene **Skip, unntatt fiskefartøy, Fiskefartøy** og **Andre fartøy** har en samlet eksportverdi på 5.8 milliarder kroner. Førstnevnte varegruppe er nest størst for næringen med en eksportverdi på over 5 milliarder alene. Den tredje største eksportvaren er skipspropeller og produkter knyttet til dette med ca. 1.23 milliarder kroner i eksportverdi. Videre er det en vesentlig eksport av utstyr i form av motordeler, bommer og kraner, turbiner og forbrenningsmotorer.

Dersom vi ser på andeler av nasjonal eksportverdi, ser vi at **Fiskefartøy** nesten utelukkende eksporteres fra Vestlandet. Vestlandet står også for rundt 50 prosent av eksporten av **skip, unntatt fiskefartøy, skipspropeller, motordeler**. For **turbiner** og **andre fartøy** er andelen enda større. Totalt sett står Vestlandet for 51 prosent av den maritime eksporten fra Norge.

Fisk og fiskevarer inngår i SSBs månedlige statistikk over utenrikshandel og er mulig å bryte ned på fylkesnivå. Som vi så i forrige tabell stod Vestlandet for 51 prosent av den totale eksportverdien for varegruppen. Internt på Vestlandet er det Møre og Romsdal som i perioden 2005-2009 har hatt den største eksporten. Etter en liten nedgang fra 2007 til 2008 eksporterte fylket i 2009 **fisk og fiskevarer** for nesten 9.5 milliarder kroner. Til sammenligning hadde Hordaland en eksport i 2009 på ca. 6.5 milliarder kroner.

Figur 19: Eksportverdi for fisk og fiskevarer 2005-2009

Tabell 41: Prosentvis økning i eksportverdi av fisk og fiskevarer fra 2005 til 2009

Fylke	Økning
Hordaland	110 %
Sogn og Fjordane	59 %
Rogaland	19 %
Møre og Romsdal	16 %

Datagrunnlag og beregninger

Vestlandsrådet har engasjert ideas2evidence for å utarbeide og systematisere nøkkeltall for den maritime næringen på Vestlandet. Inkludert i begrepet maritime næringer er den marine klyngen, den maritime klyngen, samt maritimt relatert virksomhet fra petroleumssektoren. Ambisjonen for prosjektet har vært å gi Vestlandsrådet og andre relevante aktører et faktabasert uttalelsesgrunnlag for beskrivelse av størrelsen på næringen på Vestlandet. Det geografiske omfanget er Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Alle nøkkeltall blir presentert enkeltvis for hvert fylke, i tillegg til Vestlandet som helhet. Begrepsmessig brukes **maritim klynge** og **marin klynge** om de to bestanddelene som utgjør den **maritime næringen**.

Innledende valg

ideas2evidence har valgt en metode hvor økonomiske tall fra enkeltforetakene innenfor hver næringsklynge aggregeres opp til samlede nøkkeltall for hele klyngen. Alle økonomiske tall er hentet fra Enhetsregisteret i Brønnøysundregisteret via foretaksdatabasen Ravninfo. Tallene i Ravninfo er bearbejdet og kvalitetssikret av selskapet Dun & Bradstreet. Alle tall er identiske med dem foretakene selv har rapportert inn til nasjonale myndigheter. Ettersom en næringsklynge er summen av klyngens foretak, gir denne fremgangsmåten en så presis beskrivelse som mulig. Alle økonomiske tall er fra 2009, som var sist tilgjengelige regnskapsår på det tidspunktet nøkkeltallene ble utarbejdet. Tall for ansatte i Ravninfo hentes fortløpende fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (AA-registeret) og er korrekte per mai 2010.

De fleste næringsbeskrivelser benytter seg av Statistisk Sentralbyrås standard for næringsgruppering – NACE. Dette er en internasjonal standard som benyttes i Europa. Alle

foretak i Norge er klassifisert i henhold til det femsifrede kodeverket. De fire første sifrene er identiske i alle land, mens det femte sifferet gir mulighet for nasjonale variasjoner. NACE-kodene er dermed et godt utgangspunkt for å avgrense hvilke bedrifter som inngår i ulike næringer. Kodeverket er imidlertid basert på et strikt bransjeperspektiv og dårlig egnet for å beskrive næringsklynger som ofte går på tvers av etablerte bransjer. For å kompensere for dette har ideas2evidence gjennomført et omfattende kvalitativt arbeid for å identifisere foretak som inngår i næringsklyngene, men som er registrert under andre næringskoder enn de man normalt inkluderer i klyngene.

En slik kvalitativ fremgangsmåte er tidkrevende, og har innenfor rammene av prosjektet bare vært gjennomførbart for Vestlandet. For å kunne levere både sammenlignbare tall mellom geografiske områder, men også en presis beskrivelse av de lokale næringene, har ideas2evidence derfor utarbejdet to separate sett med nøkkeltall:

Sammenligningstall

1. Nøkkeltall som utelukkende er basert på de næringskoder vi har identifisert som en del av den aktuelle næringsklyngen. Denne fremgangsmåten gir et sammenligningsgrunnlag med alle andre geografiske områder.

Presisjonstall

2. Nøkkeltall som er basert på de samme næringskodene som i punktet over, men som også er bearbejdet manuelt for å gi en så presis som mulig beskrivelse av næringen som mulig. Siden et slikt kvalitativt arbeid ikke er gjort for landet som helhet, finnes det ikke

sammenligningsgrunnlag for andre geografiske enheter.

Nøkkeltallene er utarbeidet etter et klyngeperspektiv. Per definisjon er det dermed plausibelt at både enkeltforetak og hele næringskoder inngår i flere næringsklynger, spesielt gjelder dette for utstyrsprodusenter og tjenesteleverandører.

Nøkkeltall

Ideas2evidence har på spesifikasjon fra Vestlandsrådet levert følgende nøkkeltall:

- Antall ansatte
- Omsetning
- Verdiskaping
- Driftsresultat
- Årsresultat
- Antall foretak
- Antall nyetableringer
- Eksporttall

For utregning av verdiskaping har vi benyttet følgende definisjon for verdiskaping i det enkelte foretak:

Verdiskaping = Driftsresultat + lønnskostnader

Denne definisjon er i tråd med ledende analyser av verdiskaping innenfor flere næringer. Næringens verdiskaping blir da den aggregerte verdiskapingen for alle foretakene i regionen. En vesentlig egenskap ved denne definisjonen er at den ikke inkluderer varer og tjenester som blir benyttet i produksjon. Man unngår dermed dobbelttelling av disse innsatsfaktorene. Dette er spesielt viktig dersom man ønsker å sammenligne næringer som i stor grad kjøper varer og tjenester av hverandre. Begrepet fanger også opp avlønningen til de viktigste interessentene i næringen (Jakobsen, 2007):

- De ansatte gjennom lønn
- Kommunene og staten gjennom inntektsskatt, arbeidsgiveravgift og selskapsskatt
- Kreditorerne gjennom renter på lån
- Eierne gjennom overskudd etter skatt

Denne definisjonen av verdiskaping er parallell til inntektsmetoden for utregning av BNP (SSB.no)

Driftsresultatet er resultatet av driftsaktivitetene i foretakene. Posten kommer etter driftsinntekter og driftskostnader og er uavhengig av de finansielle og ekstraordinære postene.

Årsresultatet er resultatet etter ordinære poster, ekstraordinære poster og skatt. De ekstraordinære postene omfatter også finansinntekter og finanskostnader.

Antall ansatte er hentet fra Ravninfo, som får sine tall direkte fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret. Antall ansatte i et foretak er kun de som er direkte ansatt i foretaket og inkluderer ikke innleid arbeidskraft fra for eksempel bemanningsselskap. Dermed inkluderer de ikke mannskap på skip fra Vestlandet, med mindre disse er direkte ansatt i rederiet. Det foreligger ingen kvalitetssikrede og objektive tall for hvor mange personer dette er. Ideas2evidence har vært i kontakt med NAV Hamar som administrerer det maritime arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret, men data er ikke registrert på en måte som gjør dem anvendelig i dette prosjektet.

Metodisk fremgangsmåte for sett 1 - Sammenligningstall

Utvelgelsen av næringskoder er basert på en grundig litteraturstudie av relevante forskningsrapporter og offentlige dokumenter. SSB innførte i 2009 en ny næringskodelistandard (SN2007). De aller fleste lister over næringskoder fra tidligere prosjekt er i henhold til tidligere standard (SN2002). Vi har utelukkende benyttet SN2007 i vårt arbeid. Det er derfor noen mindre forskjeller i næringskoder i forhold til tidligere arbeid. Dette er endringer som etter vår oppfatning ikke i vesentlig grad har påvirket sluttresultatet. Listen over næringskodene er inkludert til slutt i dette notatet.

Etter identifikasjonen av næringskodene, er disse brukt for å hente ut økonomiske tall for alle foretak innenfor de ulike næringene. Denne prosedyren er gjennomført for tre geografiske nivå: Hordaland, Rogaland, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Vestlandet og Norge.

De økonomiske tallene fra foretakene er deretter summert for å gi en aggregert fremstilling av næringen. Den identiske fremgangsmåten for de ulike geografiske nivåene gjør tallene egnet til sammenligning med andre geografiske områder. Det er derfor mulig å regne hvor stor andel Vestlandet eller de individuelle fylkene utgjør av Norge som helhet.

Metodisk fremgangsmåte for sett 2 - Presisjonstall

Den presise fremstillingen av næringene bygger på arbeidet som ble gjort for sammenligningstallene beskrevet i avsnittet over. I tillegg har Ideas2evidence gjort et omfattende kvalitativt arbeid for å identifisere foretak som er en naturlig del av næringsklyngen, men som ikke fanges opp av de relevante næringskodene. Typiske eksempler

er IT-bedrifter som utelukkende leverer programvare til rederi eller sjøforsikringsselskap. Kravet for å være en del av en klynge er at en betydelig andel av foretakets virksomhet er rettet mot klyngens virksomhet. Ideas2evidence har gjennomført internettbasert research for alle foretakene. Følgende kilder er brukt i det kvalitative arbeidet:

Tabell 42: Kvalitative kilder

Næring	Kilder
Maritim	Lloyds World Shipping Encyclopedia, Proff, Nortrade
Marin	Proff, Nortrade, Piscus

Om kildene:

Proff: Foretaksdatabase drevet av Eniro Norge. Databasen har i tillegg til klassifisering på næringskoder, en delvis klassifisering innenfor bransjekategorier. Alle relevante bransjekategorier er gjennomgått og foretakene er kontrollert opp mot næringskoder for å unngå dobbel inkludering.

Nortrade: Nortrade er Norges offisielle eksportportal, etablert i 1996 av Norwegian Trade Council. Portalen inneholder over 4 000 eksportforetak, kategorisert etter næring. Alle relevante kategorier er gjennomgått og bedriftene er kontrollert opp mot næringskoder for å unngå en dobbel inkludering.

Ideas2evidence: Rapport 4:2010 – Nøkkeltall for prioriterte næringer i Bergensregionen. Rapporten har brukt tilsvarende metodikk for satsingsnæringene i Bergensregionen og er utført på oppdrag fra Business Region Bergen.

Lloyds World Shipping Encyclopedia: Dette er et oppslagsverk for maritime virksomheter på verdensbasis som oppdateres kontinuerlig.

Oppslagsverket driftes og leveres av Lloyd's Register Fairplay, et av verdens ledende klassifikasjon- og risikovurderingsfirma.

Piscus: Dette er et innkjøpsregister for fiskerinæringen. Tjenesten er levert av Findexa Forlag. Alle relevante kategorier er gjennomgått og foretakene er kontrollert opp mot næringskoder for å unngå en dobbel inkludering.

Det kvalitative arbeidet har inkludert 557 foretak som ikke ville vært inkludert dersom man baserte seg på rene næringskoder.

Tabell 43: Fordeling av foretak som er lagt til i presisjonstallene

Fylke	Maritim	Marin	Totalt
Rogaland	77	52	128
Hordaland	168	74	242
Sogn og Fjordane	18	27	44
Møre og Romsdal	79	64	143

Hovedkontorproblematikk

All økonomisk aktivitet for et foretak blir registrert på hovedkontorets juridiske adresse. Dette medfører at virksomhet som foregår på Vestlandet ofte blir registrert i andre regioner, eller at den registreres feil internt på Vestlandet. Spesielt er dette et problem for Bergen, som har et stort antall filialer av foretak registrert i Oslo og til dels i Stavanger.

For å identifisere hvilke foretak som inngår i hovedkontorproblematikken, er det brukt ansattetall på bedriftsnivå fra Statistisk Sentralbyrå. Et foretak kan være inndelt i flere bedrifter. Bedriftene i et foretak har ansattetall registrert på fysisk arbeidssted og ikke foretakets juridiske adresse. Dermed er det mulig å identifisere hvor mange av et foretaks ansatte som arbeider i foretak på Vestlandet. Utvalgskriteriet for datauttrekket hos

SSB var alle bedrifter innenfor de relevante næringskodene som hadde over fem ansatte på Vestlandet. Basert på disse tallene var det enkelt å identifisere hvilke foretak som hadde hovedkontor utenfor regionen, men betydelig aktivitet i regionen.

Videre utviklet vi et forholdstall på bakgrunn av forholdet mellom antall ansatte på Vestlandet og totalt antall ansatte. Dette forholdstallet ble brukt til å estimere andeler av økonomisk virksomhet som tilfaller regionen. Dersom et foretak har 25 prosent av sine ansatte i Hordaland, vil 25 prosent av omsetning etc. registreres i Hordaland. En slik estimeringsmetode bygger på en forutsetning om at alle ansatte bidrar like mye når det gjelder økonomisk størrelser som omsetning, resultat og verdiskaping. Det presiseres at alle estimeringer har unøyaktigheter og ikke må behandles som absolutte sannheter.

Hovedkontorproblematikken går begge veier. Flere av foretakene med hovedkontor på Vestlandet har virksomhet utenfor regionen, men også innenfor andre fylker internt på Vestlandet. For ikke å blåse opp tallene ved å kun behandle hovedkontorproblematikken til fordel for regionen, har vi undersøkt de 20 største foretakene innenfor hver av klyngene i hvert av fylkene. Dersom foretaket hadde aktivitet utenfor regionen har de fått redusert sin økonomiske aktivitet etter samme estimeringsmetode som beskrevet over.

Tilsvarende er økonomisk aktivitet fordelt ut på de andre fylkene, for eksempel dersom et foretak i Hordaland har vesentlig aktivitet i Rogaland, Møre og Romsdal eller Sogn og Fjordane. Dette påvirker ikke Vestlandets totale størrelse, men størrelsesforholdet mellom fylkene. Ideelt sett burde alle foretak på Vestlandet vær t undersøkt, men arbeidsmengden det krever ligger utenfor rammene av dette prosjektet. Vi tror imidlertid at

vi, ved å undersøke de 20 største foretakene i hver klynge i hvert fylke, totalt 160 foretak, har identifisert de foretakene som er av en slik størrelse at de kan påvirke nøkkeltallene. Behandlingen av den omvendte hovedkontorproblematikken har i størst grad påvirket nøkkeltallene for den marine klyngen, ettersom flere bedrifter med juridisk adresse på Vestlandet har en betydelig aktivitet i Nord-Norge.

Som nevnt at har de kvalitative justeringene gitt 557 foretak som ellers ikke ville vært inkludert. Det er vår klare oppfatning at denne prosessen gir et bedre og mer presist bilde av næringen på Vestlandet.

Fjerning av foretak

I noen få tilfeller har ideas2evidence fjernet foretak som er inkludert på basis av næringskoder, men som helt klart ikke inngår i klyngen. Årsaken til at de er inkludert i utgangspunktet er todelt: 1) foretaket har klassifisert seg selv feil/unøyaktig i næringskodene, 2) foretaket kan være registrert på flere næringskoder i databasen og velges ut på bakgrunn av en relevant "sekundærkode". Dette er gjort svært få ganger og kun i spesielt graverende tilfeller. Dette har først og fremst hatt konsekvenser for den marine klyngen hvor Rieber & Søn fra Hordaland er fjernet (med unntak av virksomhet knyttet til King Oscar). Av prinsipp om metodisk lik behandling, er fjerning av foretaket kun utført i arbeidet ved nøkkeltallsett 2 – presisjonstall.

Utregning

Økonomiske tall for foretakene som er identifisert gjennom det kvalitative arbeidet, er hentet ut fra foretaksdatabasen ved søk på organisasjonsnummer. Disse foretakene er så lagt til uttrekkene basert på rene næringskoder. Deretter er alle enkeltforetakenes tall aggregert opp til næringsnivå på samme måte som for nøkkeltallsett 1 – Sammenligningstall.

Bruksområder for nøkkeltallene

Med to sett nøkkeltall er det en utfordring å sikre korrekt bruk av tallene. Nøkkeltallene som kun er basert på næringskoder – Sammenligningstall - gir en objektiv og lett etterprøvable fremstilling av næringen. Dersom Vestlandsrådet ønsker å se næringene i regionen i forhold til Norge eller andre regioner, er dette de metodisk korrekte tallene å regne andeler ut fra.

Nøkkeltallene med kvalitative justeringer – Presisjonstall – er en presis beskrivelse av næringen etter et klyngeprinsipp. Dersom det er ønskelig å uttale seg om hvor stor en utvalgt næring er i regionen, er dette de korrekte tallene å vise til. Presisjonstallene kan i noen grad også sammenlignes med andre undersøkelser basert på tilsvarende metodikk.

Eksempel: En aktør uttaler at deres næring har X kroner i omsetning. Presisjonstallene kan da brukes for å vise til hvor stor samme næring er i Bergensregionen. Presisjonstallene kan imidlertid **ikke** brukes til å regne andeler av nasjonale sammenligningstall.

Tallene for den **maritime næringen** er summen av den **maritime klyngen** og den **marine klyngen**. Foretak som inngår i begge klyngene er imidlertid bare talt opp en gang i den samlede beskrivelsen av den totale næringen på Vestlandet.

Etableringstall

Statistikk for nyetablerte foretak innenfor næringen er levert av Statistisk Sentralbyrå. Tallene viser nyetableringer innenfor de NACE-kodene som inngår i næringen.

SSB registrerer ikke nyetablering av foretak innenfor primærnæringene. Ettersom fiske og

akvakultur, som er kjernebedriftene i den marine klyngen, regnes som primærnæring, har det gjort det nødvendig å benytte en egen fremgangsmåte for denne klyngen. Det påvirker også tallene for den totale næringen.

Som en alternativ fremgangsmåte, har vi benyttet oss av etableringsdato for selskapene fra Ravninfo. Databasen inneholder bare informasjon for foretak som eksisterer i dag. Foretak som er blitt etablert i løpet av de siste årene, men som allerede er nedlagt vil derfor ikke være med. Etableringstall basert på denne estimeringsmetoden vil derfor være for lave. For å kompensere for dette, har vi benyttet SSBs data over nyetablering i marin klyngen utenom primærnæringen til å estimere overlevelsesrater. Disse ratene har vi så anvendt på antallet fiske- og oppdrettsforetak som eksisterer i dag, for å estimere hvor mange nyetableringer det var i utgangspunktet.

Eksporttall

Eksporttallene er innhentet fra Statistisk Sentralbyrå og er samlet sammen på bakgrunn av Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen. Varefortegnelsen er i samsvar med varespesifikasjonene i tolltariffen. Denne begynner igjen på den internasjonale statistikk- og tollnomenklatur, Det harmoniserte system (HS). I tillegg til utvalgte varekoder herfra, har vi addert eksportverdi av **Fisk og Fiskevarer** fra SSBs statistikk over eksport av tradisjonelle varer gruppert etter SITC. Dette er FNs standard for internasjonale vareklassifikasjon. Som dette indikerer er det kun eksportverdi for varer. Eksport av tjenester er ikke inkludert og er heller ikke mulig å få på det detaljnivået som kreves her.

SSB leverer ikke ut data dersom antallet foretak er så få at det er mulig å identifisere enkeltforetak.

De data vi har fått er derfor aggregert for Vestlandet som helhet. I tillegg er varekodene aggregert opptil et høyere nivå for å unngå identifisering. Den fullstendige listen over utvalgte varekoder finnes i appendikset, men vi vet altså ikke hvordan eksportverdiene fordeler seg på de ulike underkodene innenfor den firesifrede hovedkoden. Det presiseres også at det var et svært krevende arbeid å identifisere maritime varefortegnelser i forsøket på å utarbeide eksporttall for næringen på Vestlandet. Det var ofte vanskelig å lese av kodetitlene hvorvidt det var eksport av varer fra maritim næring eller ikke. Eksporttallene må derfor sees på som et estimat heller enn en objektiv sum.

For en bedre grafisk fremstilling har vi gitt de ulike kategoriene brukt i figurene egne navn. I appendikset er det oppgitt hvilke navn som går til de ulike hovedkodene fra varefortegnelsen. Fisk og fiskevarer er ikke basert på statistisk varefortegnelse og har sitt opprinnelige navn.

Enkeltmannsforetak

Enkeltmannsforetak er ikke regnskapspliktige. De økonomiske tallene i rapporten inkluderer dermed ikke enkeltmannsforetak. Det eneste unntaket er antall foretak. Det medfører en feilkilde i forhold til den fremgangsmåten vi har valgt for å aggregere nøkkeltallene. Vi har imidlertid liten grunn til å tro at enkeltmannsforetakene i næringen er av en slik økonomisk størrelse at de påvirker totalsummene i vesentlig grad. Mangelen på data fra disse foretakene gjør allikevel at nøkkeltallene er en "edruelig" fremstilling av situasjonen i 2009.

Appendiks

Findeling av næringer

Maritim klynge

1. Rederi
2. Verft
3. Tjenesteleverandører
4. Utstyrproducenter

Marin klynge

1. Fiske
2. Oppdrett
3. Foredling
4. Salg
5. Tjenesteleverandører
6. Utstyrproducenter

Næringsklynger fordelt på undergrupper

Tabell 44: Nøkkeltall for rederi – maritim klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	65 367 749	18 383	4 745 875	13 602 821	19 064 520	1 630
Rogaland	15 439 742	5 455	73 571	-795 695	4 076 543	504
Hordaland	34 601 573	6 598	1 475 401	8 599 927	6 909 922	712
Sogn og Fjordane	1 879 501	1 222	108 832	129 538	715 637	116
Møre og Romsdal	13 446 933	5 108	3 088 072	5 669 051	7 362 418	298

Tabell 45: Nøkkeltall for verft – maritim klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	68 755 356	22 048	3 508 593	3 035 486	18 069 889	785
Rogaland	18 267 784	7 538	1 426 547	1 062 009	6 478 333	212
Hordaland	20 798 872	8 204	450 903	241 938	6 212 896	250
Sogn og Fjordane	4 414 418	1 062	82 703	51 766	672 286	83
Møre og Romsdal	25 274 282	5 244	1 548 440	1 679 773	4 706 375	240

Tabell 46: Nøkkeltall for tjenesteleverandører maritim klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	14 967 091	3 943	1 407 385	1 526 568	4 363 848	668
Rogaland	6 979 349	1 323	823 392	687 421	2 081 681	171
Hordaland	5 866 767	1 674	240 405	511 627	1 378 494	306
Sogn og Fjordane	426 328	236	52 446	39 354	181 607	47
Møre og Romsdal	1 694 647	710	291 142	288 166	722 067	144

Tabell 47: Nøkkeltall for utstysprodusenter maritim klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	48 192 050	13 221	3 693 143	4 162 102	13 689 112	420
Rogaland	8 963 160	4 225	327 984	238 706	4 169 701	111
Hordaland	22 862 659	4 695	2 188 790	2 927 009	5 674 734	163
Sogn og Fjordane	878 936	358	19 499	8 714	147 941	25
Møre og Romsdal	15 487 295	3 943	1 156 870	987 672	3 696 736	121

Tabell 48: Nøkkeltall for fiske – marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	6 756 124	2 247	1 119 533	1 136 621	3 180 881	2 638
Rogaland	476 791	296	82 590	27 895	231 557	466
Hordaland	2 017 322	440	415 976	445 344	1 065 015	601
Sogn og Fjordane	1 119 274	289	195 487	176 051	489 698	460
Møre og Romsdal	3 142 737	1 222	425 480	487 331	1 394 611	1 111

Tabell 49: Nøkkeltall for oppdrett – marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	16 453 713	2 940	1 893 064	1 921 800	3 395 769	639
Rogaland	3 847 797	575	406 974	275 944	720 203	111
Hordaland	6 236 861	1 172	851 245	1 261 487	1 435 969	253
Sogn og Fjordane	3 687 614	466	395 133	285 318	631 840	118
Møre og Romsdal	2 681 440	727	239 712	99 052	607 757	157

Tabell 50: Nøkkeltall for foredling – marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	16 452 642	3 760	525 562	894 543	2 226 986	291
Rogaland	2 060 834	338	85 891	80 522	285 127	52
Hordaland	2 158 726	994	60 991	56 225	453 338	65
Sogn og Fjordane	3 345 638	716	125 525	97 142	433 927	42
Møre og Romsdal	8 887 445	1 712	253 156	660 654	1 054 594	132

Tabell 51: Nøkkeltall for salg – marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	26 429 823	1 063	522 688	527 111	1 057 117	488
Rogaland	501 127	86	10 841	8 388	44 422	67
Hordaland	12 447 214	453	324 397	277 792	550 367	140
Sogn og Fjordane	6 213 437	106	87 586	107 056	152 156	47
Møre og Romsdal	7 268 045	418	99 864	133 874	310 172	234

Tabell 52: Tjenesteleverandører – marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	637 541	395	2 397	50 981	199 631	51
Rogaland	133 354	117	-3 545	-774	60 142	8
Hordaland	337 758	158	16 315	23 137	101 691	26
Sogn og Fjordane	15 546	17	1 109	742	8 878	4
Møre og Romsdal	150 883	103	-11 482	27 876	28 920	13

Tabell 53: Utstysprodusenter – marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Vestlandet	4 987 966	2 536	265 272	267 209	1 396 465	257
Rogaland	1 228 031	593	70 746	79 041	363 126	50
Hordaland	1 270 362	630	75 380	99 511	343 745	82
Sogn og Fjordane	424 475	387	23 737	13 998	173 739	24
Møre og Romsdal	2 065 099	926	95 410	74 660	515 854	101

NACE-koder: Maritim

Gr.	Kode	Beskrivelse
4	26.510	Produksjon av måle-, kontroll- og navigasjonsinstrumenter
4	28.11	Produksjoner av motorer og turbiner, unntatt motorer til luftfartøyer og motorvogner
4	28.12	Produksjon av komponenter til hydraulisk og pneumatisk utstyr
4	28.13	Produksjon av pumper og kompressorer ellers
4	28.14	Produksjon av kraner og ventiler ellers
4	28.15	Produksjon av lagre, gir, tannhjulsutvekslinger etc
4	28.221	Produksjon av løfte- og håndteringsutstyr til skip og båter
2	30.111	Bygging av skip og skrog over 100 br.tonn
2	30.112	Bygging av skip under 100 br. Tonn
2	30.113	Bygging av oljeplattformer og moduler
2	30.114	Produksjon av alt flytende materiell
2	30.115	Innrednings- og installasjonsarbeid utført på skip over 100 br.tonn
2	30.116	Innrednings- og installasjonsarbeid utført på borerigger og moduler
2	30.12	Bygging av fritidsbåter
2	33.15	Reparasjon og vedlikehold av skip og båter
4	46.692	Engroshandel med skipsutstyr og fiskeredskap
1	50.101	Utenriks sjøfart med passasjerer
1	50.102	Innenlandske kystruter med passasjerer
1	50.109	Kysttrafikk ellers med passasjerer
1	50.201	Utenriks sjøfart med gods
1	50.202	Innenriks sjøfart med gods
1	50.203	Slepebåter
1	50.204	Forsyning og andre sjøtransporttjenester for offshore
1	50.3	Passasjertransport på elver og innsjøer
1	50.4	Godstransport på elver og innsjøer
3	52.221	Drift av havne- og kaianlegg
3	52.223	Forsyningsbaser
3	52.229	Tjenester tilknyttet sjøtransport ellers
3	52.292	Skipsmegling
3	77.34	Utleie og leasing av sjøtransportmateriell

NACE-koder: Marin

Gr.	Kode	Beskrivelse
1	03.111	Hav- og kystfiske
1	03.112	Hvalfangst
1	03.120	Ferskvannsfiske
2	03.211	Produksjon av matfisk, bløtdyr, krepsdyr og pigghuder i hav- og kystbasert akvakultur
2	03.212	Produksjon av yngel og settefisk i hav- og kystbasert akvakultur
2	03.213	Tjenester tilknyttet hav- og kystbasert akvakultur
2	03.221	Produksjon av matfisk, bløtdyr og krepsdyr i ferskvannsbasert akvakultur
2	03.222	Produksjon av yngel og settefisk i ferskvannsbasert akvakultur
2	03.223	Tjenester tilknyttet ferskvannsbasert akvakultur
3	10.201	Produksjon av saltfisk, tørrfisk og klippfisk
3	10.202	Frysing av fisk, fiskefileter, skalldyr og bløtdyr
3	10.203	Produksjon av fiskehermetikk
3	10.209	Bearbeiding og konservering av fisk og fiskevarer ellers
3	10.411	Produksjon av rå fiskeoljer og fett
6	28.930	Produksjon av maskiner og utstyr til nærings- og nytelsesindustri
4	46.381	Engroshandel med fisk, skalldyr og bløtdyr
6	46.692	Engroshandel med skipsutstyr og fiskeredskap
4	47.23	Butikkhandel med fisk, skalldyr og bløtdyr

Utvalgte nummer fra Statistisk Varefortegnelse

Tittel i graf	Hovedkode	Underkode	Tittel
Turbiner	84.06		Dampaturbiner.
		1000	- turbiner for fremdrift av fartøyer
			- andre turbiner:
		8100	- - med ytelse over 40 MW
		8200	- - med ytelse høyst 40 MW
Forbrenningsmotor	84.07	9000	- deler
			Stempeldrevne forbrenningsmotorer med gnisttenning og med frem- og tilbake gående eller roterende stempel.
		1000	- motorer for luftfartøyer
			- fremdriftsmotorer for skip:
			- - utenbordsmotorer:
		2101	- - - under 30 kW (40 ehk)
		2102	- - - 30 kW (40 ehk) eller derover
		2900	- - andre
			Deler som utelukkende eller fortrinnsvis kan brukes til motorer som hører under posisjon 84.07 eller 84.08.
		9101	- - - motorblokker til fremdriftsmotorer for fartøyer
9109	- - - andre		
	- - ellers:		
	9901	- - - motorblokker til fremdriftsmotorer for fartøyer	
	9909	- - - andre	
Bommer og kraner	84.26		"Lossebommer til skip; kraner, herunder kabelkraner; mobile løfterammer; portaltrucker og krantrucker."
			- traverskraner, løpekranner, portalkraner, brukraner, mobile løfterammer og portaltrucker:
		1100	- - traverskraner på stasjonært understell
			- - mobile løfterammer på gummi hjul samt portaltrucker:
		1210	- - - mobile løfterammer på gummi hjul
		1220	- - - portaltrucker
		1900	- - andre
		2000	- tårnkraner
		3000	- portal- eller pidestall-utliggerkraner
			- andre maskiner og apparater med egen fremdrift:
		4100	- - på gummi hjul
		4900	- - andre
			- andre maskiner og apparater:
9100	- - konstruert for montering på vegkjøretøyer		
9900	- - ellers		
Skipspropeller	84.87		Deler til maskiner og apparater, ikke nevnt eller innbefattet annet sted i dette kapittel, og som ikke er utstyrt med elektriske forbindelsesdeler, isolatorer, spoler, kontakter eller andre elektriske innretninger
			- skips- eller båtpropeller og propellblad:
			- - skips- og båtpropeller:
		1001	- - - for effekt over 7,5 MW (målt på motorens akseltapp)
		1002	- - - ellers
	1003	- - propellblad	
		- andre:	

		9010	- - maskinpakninger
		9090	- - ellers
Skip, unntatt fiskefartøy	89.01		Passasjerskip, ferger, lasteskip, lektere og liknende fartøyer for transport av personer eller last.
			"- passasjerskip og liknende fartøyer hovedsakelig konstruert for transport av personer; ferger, alle slags:"
		1001	- - nybygde
		1002	- - eldre
			- tankskip:
		2001	- - gasstankskip, nybygde
		2002	- - gasstankskip, eldre
		2003	- - andre tankskip, nybygde
		2004	- - andre tankskip, eldre
			- kjøleskip, unntatt de som hører under varenumrene 89.01.2001 eller 89.01.2002:
		3001	- - nybygde
		3002	- - eldre
			- andre fartøyer for transport av last og andre fartøyer for både personer og last:
			- - bulkfartøyer:
		9001	- - - nybygde
		9002	- - - eldre
			- - andre:
		9003	- - - nybygde
		9004	- - - eldre
Fiskefartøy	89.02		"Fiskefartøyer; fabrikkskip og andre fartøyer for bearbeiding eller konservering av fiskeprodukter."
		0001	- nybygde
		0002	- eldre
Andre fartøy	89.06		Andre fartøyer, herunder krigsskip og livbåter, unntatt robåter.
		1000	- krigsskip
			- ellers
		9001	- - livbåter
		9009	- - andre

Kilder:

Bøker og rapporter

Jakobsen, Erik (2007) Maritim verdiskapningsbok, Maritimt Forum, Oslo

Jakobsen, Erik (2008) Næringsklynger – hvordan kan de beskrives og vurderes? Menon-publikasjon nr 1

Hirth, Martin Larsen (2009) Avgrensning og definisjon av maritim næring, ideas2evidence notat nr.1 Hirth,

Martin Larsen og Jostein Ryssevik (2010a) Nøkkeltall for prioriterte næringer i Bergensregionen, ideas2evidence rapport nr.4

Hirth, Martin Larsen og Jostein Ryssevik (2010b) Verdiskaping på Vestlandet, ideas2evidence rapport nr.6

Lloyds's Register Fairplay (2010), World Shipping Encyclopedia, Lloyds, Elektronisk database

Porter, M.E. (1998) Clusters and the new economics of competition, Harvard Business Report, 76 (6) s.77-90

Reve, Tørger og Erik W. Jakobsen (2001) Et verdiskapende Norge, Universitetsforlaget, Oslo

Commission of the European communities (2007) An Integrated Maritime Policy for the European Union, COM(2007) 575 Final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0575:FIN:EN:PDF> [sist besøkt 29.10.09]

Internettkilder:

Fiskeriforum Vest, <http://www.fiskeriforum.no>

FN (2010) SITC – United Nations Statistics Division, <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=14> [23.07.2010]

Maritimt Forum, <http://www.maritimt-forum.no>

Nortrade, <http://www.nortrade.com>

Piscus, <http://www.piscus.no>

Proff Bedriftsdatabase, <http://www.proff.no>

SSB.no (2008) Eksport etter produktionsfylke og varesektor etter SITC, <http://www.ssb.no/muh/mu2008/tab20.html>, [23.07.2010]

SSB.no (2009) Utenrikshandel, <http://www.ssb.no/muh>, [28.05.2010]

SSB.no (2010) Nace-koder, <http://www.ssb.no/nace>, [28.05.2010]

SSB.no (2010) Begreper i nasjonalregnskapet, <http://www.ssb.no/emner/09/01/begreper/>, [11.06.2010]

Datakjøp:

Bedrifts og foretaksdata fra Ravninfo, <http://www.ravninfo.no>

Eksport- og nyetableringsdata fra Statistisk Sentralbyrå, <http://www.ssb.no>

Ideas2evidence

Lyngveien 5, N-5101 Eidsvågneset, Norway
Phone: +47 918 17 197 • Fax: +47 55 24 74 35
E-mail: post@ideas2evidence.com
www.ideas2evidence.com

Vestlandsrådet

Pb. 173, 6801 Førde
Phone +4791337410
E-mail: trond.ueland@sfj.no
www.vestlandsraadet.no

HORDALAND
FYLKESKOMMUNE

www.hfk.no

Møre og Romsdal
fylkeskommune

www.mrfylke.no

Rogaland
fylkeskommune

www.rogfk.no

SOGN OG FJORDANE
FYLKESKOMMUNE

www.sfj.no